A Franklin-Társulatnál

Buda-Pesten, egyetem-utcza 4-dik szám alatt

megjelentek

az 1874-dik évre szóló

átalánosan kedvelt dús tartalmu

NAPTÁRAK

ugymint:

Lidércz-naptár.
Rémtörténetek, kalandok, bünesetek, lélekjelenések, tündérregék stb. gyüjteménye. — Sok képpel. — Füzve ára 60 kr.

István bácsi naptára.
Füzve ára 50 kr.

Protestáns uj képes-naptár.
Füzve ára 50 kr.

Falusi gazda naptára.
Szerkeszti **dr. Farkas Mihály**, földbirtokos. — Füzve ára 80 kr.

Kossuth naptár.
Szerkeszti **Honfi Tihamér.** — Füzve ára 40 kr.

Honvéd naptár.
(Egyuttal katonai naptár.)
Szerkeszti **Áldor Imre.** — Füzve ára 60 krajczár.

Népzászló-naptár.
A magyar nép számára. — Szerkeszti **Áldor Imre.** — Füzve 40 kr.

Nemzeti
nagy képes naptár.
Szépirodalmi és ismeretterjesztő tartalommal, terjedelmes és pontos tiszti névtárral, számos képpel. Szerkeszti **Áldor Imre.** Füzve 1 ft.

Határidő-naptár,
mindennemü hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdatisztek, utazók és üzérek számára. — Kötve 1 ft. 20 kr.

Magyar nők házi naptára.
Szerkeszti **Beniczky Irma.** — Füzve ára 60 kr.

Nevessünk!
Uj humorisztikus naptár.
Füzve ára 40 kr.

Neuer illustrirter
Volks-Kalender
für Ungarn und Siebenbürgen.
Preis geheftet 50 Kreuzer.

Naptári jegyzék-könyvecske
gazdák számára.
Kötve ára 1 ft.

Balpárti nép-naptár.
Szerkeszti **Vasgyuró Tamás.** — Füzve ára 50 kr.

Boraszati naptár.
Szerkesztette dr. **Nyáry Ferencz** igazgató-tanár. — Füzve ára 80 kr.

Uj fali naptár.
Egész ív, ára 20 krajczár.

Neuer
Wand-Kalender.
Ein ganzer Bogen, Preis 20 Kreuzer.

Kiadja és nyomatja a „Franklin-társulat" magyar irodalmi intézet és könyvnyomda, Budapest (egyetem-utcza 4-ik szám).

Budapest, január 25-én 1874.

4-dik szám. | ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEK: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft. | XXI. évfolyam.

HIRDETÉSEK DIJA: Egy ötször hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 15 krajczár; többszöri igtatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden igtatás után 30 krajczár. Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad **Bécsben: Oppelik Alajos,** Wollzeile Nr. 22 és **Haasenstein és Vogler,** Wallfischgasse Nr. 10.

BARÓ BÁNFFY JÁNOS.

(1810—1873.)

Kétségtelen, hogy a leghiresebb emberek nem mindig a legkitünőbbek. Arra, hogy valaki széles körben ismeretes és nagyhatásu legyen, hogy szerepeljen, népszerüséget nyerjen, magas polczra emelkedjék s milliók sorsára, hazája vagy a világ állapotára döntő vagy maradandó befolyást gyakorolhasson, a kiváló belső tulajdonokon kivül még sok külsőségnek s esetlegnek is kell hozzájárulnia. Nem szólunk azokról, kik hű-hó által pillanatnyi olcsó népszerüségre s talán döntő befolyásra is tettek szert s egy őrzetlen pillanatban népek sorsát is tarthatták kezökben. De a valóban nagyra termett embereknek is, a belső érdemen s erkölcsi és értelmi rátermettségen kivül még egy sereg külső esetleges tulajdonra is van szükségök, hogy érvényesithessék becsesebb tulajdonaikat. Szónoki hang, bátorság s külső a parlamenti pályán, testi edzettség s merészség a hadvezérin, és sok más, a mi nélkül lehet valaki nagy, de nem lehet hires, nem szerepelhet s nem dönthet ott, hol milliók sorsára fordul a koczka. Igaz, hogy belső jelességek s valódi érdem nélkül nem maradhat senki állandóan a magaslaton, hova talán csak szerencse emelte; de a belső jelesség s valódi érdem magában nem elég, hogy oda fölemelkedhessék.

S mégis: kisebb-e az érdem, mert nélkülözi a föltünőség tulajdonait? S a hiresség mulhatatlan-e valakinek igazi jelességéhez? Nem megvetendő, sőt nem is kicsinylendő tulajdonok a közéletben, kétségkivül; s mint a szóló művészetben az eszmei beltartalomhoz külformának is kell járulni, nemcsak hogy hatása, hanem hogy tökélyes is legyen, ugy a művészetek ama legnagyobbikában, az államok és társadalmak vezetésében is. De azért érdem marad az érdem föltünés nélkül is; az eszme a forma csinja nélkül is becses, mint a tokaji bor fapohárban is dicső ital; s a kitünőség képzelhető, sőt gyakran található, hiresség nélkül is.

B. Bánffy János a közéletben, nagy körben legalább, nem volt hires ember. A kik, az ujabb (1867-diki) unió után, a pesti képviselőházban, mint Tordamegye felső kerületének képviselőjét látták, s a csaknem vak, és csaknem siket embert figyelemmel kisérték, a mint füléhez illesztett halló-csövével a szónokokhoz ment, s majd a jobb, majd a bal vagy szélső-bal egy-egy padjában ült le, hogy valamit halljon a beszédből, vagy a mint uton-utfélen mindenkit megszólitott, el-elfogott, egyről másról beszélgetni, a mi a másik félnek sokszor nehezen mehetett: azok talán csak egy kuriózus vén embernek tartották, a ki nem tehetve az életben már semmit, nem tudva, hogy ölni el az időt, beállt képviselőnek (számnak a számba) s elkallódik a klubban, a társaságokban, a tevékeny és a tétlen emberek tarka vegyületében.

De a ki egyszer huzamosan beszélt vele, elcsodálkozott roppant olvasottságán, teljesen megemésztett, jól rendezett s tisztázott ismeret- és eszmekincsén s élénk, fiatal lelkü érdeklődésén a közélet minden ágazata, minden mozzanata iránt. A kik pedig gyakrabban érintkeztek vele s közelebbről ismerték, oly embert bámultak benne, a ki fiatal kora óta tanulva és munkálkodva, a roppant terjedelmü elméleti ismereteket a gyakorlati élet ép oly széles-

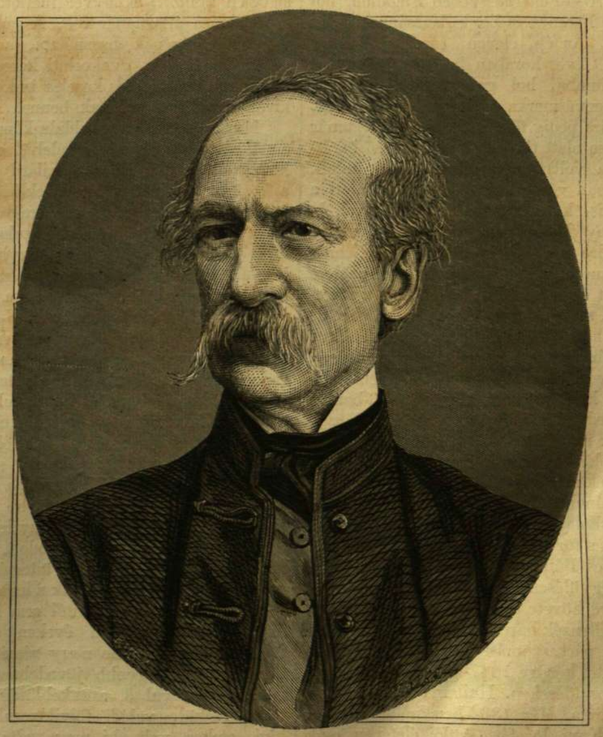

BÁRÓ BÁNFFY JÁNOS.

körü tapasztalataival egyesitette; a ki a politikához rendkivül nagy történelmi és jogi előismeretekkel nyult; a ki a szerves vegytan, a gazdasági géptan, a természettan és természetrajz nemcsak alapos, hanem valóban szaktudósi részletességü ismeretével kezdett az erdélyi mezőgazdaság okszerü reformjához, s ha nem mondjuk is, hogy azt végrehajtotta (egy ember azt nem teheti), de oly hathatós és termékeny példával ment abban elől, hogy bizonyos értelemben csakugyan végrehajtottnak tekinthető az; s a ki végre a szabadság, demokratia, munka és tulajdon, erkölcs és eszmélkedés, alkotmány és rend stb. fogalmait s elméleteit bölcsészileg vizsgálta, az ujkori fejlődés minden stádiumán áttanulmányozta, a század állambölcsészeit, nemzetgazdáit s reformereit mind-mind nyomon követte, s végre oly határozott, megtisztult és alapos meggyőződésekre jutott a kor összes kérdései körül, mint nálunk csak igen kevesen.

Egy ily embert látva, s látva, hogy ennyi tudomány, buzgalom, tett-erő, a külsőségek ellenhatása s egy töredékeny test nyomorai miatt ugyszólván kiesik a közforgalomból s szük körre szoritott hatásával alig valamelyes részben érvényesülhet, — csakugyan meg kell győződnünk, hogy bel-érdem és hirnevesség, képzettség és közhatás, tehetség és szereplés — nem mindig állanak arányban.

S még sem kell gondolni, hogy ily élet, ha zajos szereplés nem jutott is részébe, hatástalan maradhasson. A jellem, a példa, mint a mag, kikél, kihajt s megtermi gyümölcseit.

Losonczi báró Bánffy János, a fejedelmi korszakban nagy virágzásra jutott család sarja, 1810-ben szept. 17-kén született, Alsó-Fehérmegyében Fugadon, hol szülői, Ferencz és Zeyk Zsuzsánna akkor laktak. Az ép, eleven, eszes gyermeket már hét éves korában beadták az enyedi kollegiumba, hol gyermekkorát a régi rendszer vasmarka sem nyomorithatta meg, ifju kora pedig főként Szász Károly tanár vezetése alatt (ki szülőivel is benső barátságban volt) magas irány felé indult. 1830-ban végezvén Szász vezetése alatt a jogot is, két rokonával s kortársával, b. Kemény Domokossal és Zeyk Józseffel külföldre ment s beutazta Svájczot, Német- és Franczia országot. A juliusi forradalom napjait épen Párisban töltötték, s a forradalom, szabadság és alkotmány rövid, de heves küzdelmei mély benyomást tettek az ifju Bánffy fogékony lelkére. Visszatérve, Erdély lelkes ifjuságának leglelkesebb tagjai közé tartozott, kik 1832—3-ban, a fölébredt alkotmányi és szabadsági szellemtől ragadtatva, a vándor-patriótákat, Wesselényit, Szászt, Kemény Dénest stb. kisérték megye-gyülésről megye-gyülésre, s a szónoklat és jogtudomány e mestereinek iskolájában gyorsan képezték szónokokká s törvényhozókká magukat. Az alig 24 éves Bánffy János már az 1834-diki országgyülésen mint Székvárosának szabadelvü követe ült s részt vett az alkotmányos ellenzék harczaiban a kormány és az udvari párt nyomása ellen.

Ettől kezdve 1847-ig nem vett részt az országgyüléseken. Hajlama a magán élethez vonta. Már 1834-ben nőül vevén b. Wesselényi Jozefát, szülői életében csak aránylag csekély birtokon kezdett gazdálkodni, de tudományos s a mellett gyakorlati gazda létére tettleg megmutatta, hogy csekély gazdaságon is lehet mintaszerü s jövedelmes gazdálkodást folytatni. Társadalmi uton hatott az anyagi érdekek emelésére. A Széchenyi iskolájához tartozván, a lótenyésztés, gazdasági egyesületek, bortermelés s átalában az okszerü gazdaság terén, uttörő és példaadó szerepével, már ekkor első tekintélylyé vivta föl magát.

Az 1848-dik erdélyi országgyülésen, az unió előtt az utolsón, ujra megjelent s az unió kimondatása után Küküllőmegye főispánjává neveztetett ki. A forradalom végeig tevékenyen s hiven működött e téren; annak végével visszalépett a magánéletbe s beresztelki háza a volt honvédek és kompromittált egyének egyik főmenhelye volt, hol a bujdosó nyilt födelet s nyilt szivet talált mindig. 1851-ben anyja is (atyja már sokkal előbb) elhalván, egész birtokát átvehette s a Bach-korszak alatt ismét a gazdasági és a társadalmi tér erős pozicióiban sánczolta el magát. Az erdélyi gazdasági egylet fölvirágoztatása s eleven mozgalomba hozása mellett főleg saját gazdaságának mintaszerü vezetése s ismeretei, elvei s rendszere terjesztése által hatott. Ébresztő hatását a sajtó utján is érvényesitette, mint több gazdasági szaklap munkatársa. „Bárcsak a kertem nagyobb volna!“ és „Hogy kell berendezni egy 20 holdas gazdaságot?“ czimü röpiratai, melyekkel a kis gazdaságok rendezésére kivánt hatni, kiváló termékei a népszerü gazdasági irodalomnak. De még többet tett példája által. A gazdák az ország minden részéről zarándokoltak hozzá, hogy munkássága eredményeit közvetlenül szemlélhessék s tanulmányozhassák. Ő folyvást tanult s mindenkit szivesen tanitott. Könyvei mellett tudós s társalgása által tanár volt. A gazdasági vegytan, a gépek használata, a váltógazdaság elveinek gyakorlati keresztülvitele, a bortermelés és kezelés tudománya kiváló szakférfiut találtak benne.

Mint embernek: sokoldalu képzettség, emelkedett s valódi szabadelvü gondolkodásmód, mély belátás, szilárd jellem, a közügyek iránti meleg érdeklődés, előitéletektől s társadalmi ferdeségektől ment emberiesség voltak jellemző tulajdonai. Mint protestáns ember az egyházi és iskolai ügyekben is tevékeny részt vett, mint az egyházi főtanács tagja s a marosvásárhelyi főiskola főgondnoka. Nem volt tér, a társadalmi életben, melyen tevékenysége nyomait ne hagyta volna. Gyarapodó vagyonosságával lépést tartottak észszerü kiadásai is. Háza angol komforttal volt berendezve. Gyermekei nevelésére nagy gondot forditott és attól semmi költséget nem kimélt, valamint szellemi segédeszközöktől sem. Könyvtára az ő és uj kor klasszikusainak legszebb kiadásaival birt s a haladó tudomány legujabb termékeivel folyvást gyarapodott. Politikai, történelmi s röpirat-gyüjteménye az országban a leggazdagabbak s legteljesebbek egyike volt. A földtől sem kimélte a magáét. Beruházásai éveken át fölemésztették jövedelme nagy részét, hogy később még nagyobb jövedelmet adjanak. Egy szóval ő, szükkeblüség s előitélet nélkül, valódi fölvilágosultsággal biró ember volt, ki meg tudta mérni mindennek a valódi becsét, anyagi, ugy mint szellemi téren.

Ujra megnyilván 1865-ben az alkotmányos élet sorompói, bár testi fogyatkozásokkal teljesen s csak romja magának, ritka szellemi erejével s készültségével ismét kilépett a közélet terére. A Deák-párthoz csatlakozott, s 1869-ben Tordamegye felső kerületének ellenzékéhez intézett s nyomtatásban is megjelent nyilatkozatában saját programmját kifejtvén, abban politikai belátásának, mély tanulmányainak, hazafias érzéseinek s iróí talentomának is oly hatalmas bizonyitékát szolgáltatta, hogy annak hatását az ellenzék is elismerte. E programm alapján meg is választatott képviselővé s a törvényhozási cyclus végeig, élénk részvéttel, bár testi fogyatkozásai miatt zajtalanul s nem „szerepelve“ teljesitette állásának kötelességeit. De mind jobban gyöngülő szemei s nehezedő hallása ismét visszavonulni kényszeriték. S beresztelki lakása árnyaiba kelle rejtőznie, hogy még egyszer élvezve boldog családi köre örömeit s virágzó gazdasága természetes élveit, a jók szeretetétől és tiszteletétől kisérve, fejezhesse be tevékeny életét.

1873. deczember 8-án hajtotta le fejét az örök álomra. Ismertebb nevek, nagyobb hatásu szereplők, hiresb s erősebb bajnokai a hazai közügynek voltak s vannak igen sokan; de a ki egy megtört test szakadozó hüvelyében ember- s haza-szeretetét, keble lángolását s szelleme magas röptét jobban, frisebben megőrizte volna, alig.

—á—r—

Megyek!

Megyek! oh, alig várom a napot,
Hogy a kedves födél alatt legyek!
A hárs- és akáczillat csalogat —
Hallom az estharangot is . . . megyek.

A mi csak jóság, bűbáj, szeretet,
Megbánás, emlék, — minden odavon,
„Jer!“ szólnak; „várunk!“ zengi csöndesen
A balzsamos, a zsongó fuvalom.

Egész nappal csak odagondolok,
Halk énekszó veri fel éjszakám' —
Mint hogyha boldog gyermekéveim,
Dalait és regéit hallanám!

Oh, tisztaságnak eltünt évei!
Feledett, drága, egyetlen világ!
Ugy érzem, mintha hosszan, szeliden
Egy védő szellem karja fogna át;

Ugy érzem, mintha leborulva és
Zokogva, sirva csókolnám a port:
Bocsánat, ah! bocsánat! — rebegem —
Kegyetlen sorsom rútul megtiport;

Eltékozolva mindenem! Csupán
Ez égő, fájó sebek vannak itt;
A büszke gálya nem hoz egyebet,
Csak vitorlája koldusrongyait.

De oh! ti erdők, balzsamos mezők,
Megtérő árnyak, suttogó habok,
Ti ne oszszátok lelkem gyászait,
Ti csak örüljetek, mosolygjatok;

Legyen minden oly szerető, vidám,
Oly kedvesen csodás, tündéries,
Mint egykor ama szép korban, melyet
Tört lelkem immár hasztalan keres;

Ég, föld ragyogjon, — erdők és mezők
Viszhangozzák még egyszer halk dalom'
Mig szememben e drága köny remeg,
S elhangzik, elhal végső sóhajom . . .“

Endrődi Sándor.

Franklin Benjámin.

(Noel Jenő előadása Rouenben, a tanitási szövetség termeiben.)

Hölgyeim és uraim!

Oly hallgatóság előtt, melynek legnagyobb részét munkások képezik, kik oly nagy számmal tiszteltek meg bennünket jelenlétökkel, én is egy munkásról akarok önöknek szólani, oly munkásról, ki tiz éves korától nyolczvannégy éves koráig meg nem szünt fáradhatlanul dolgozni.

Két fő tett, melyek közül egyik is elég lett volna, hogy egy embert halhatatlanná tegyen, vetett fényt e dicső életre. E két tett: a villámháritó föltalálása és Amerika fölszabaditása.

Hogy mennyi ügyesség, mennyi erély, mily kifogyhatatlan türelem kelle e két eredmény elérésére, mindjárt meglátjuk. Franklin, a villám legyőzése által, oly lelkesedést keltett a népekben a tudományok iránt, hogy az még mostanáig sem csökkent. A tizenhárom amerikai államnak pedig az angol uralom alól való fölszabaditása által, s azoknak a legvirágzóbb és szabadabb szövetséges köztársasággá átalakitása által, oly példát adott a világnak, mely előbb-utóbb minden nép ujjászületését kellett hogy előidézze.

Sokszor elmondták már, uraim, mily nagy szerepet játszott Franklin a tudományok világában s a népek történetében, de talán nem mondták el eléggé: mily szerény és egyszerü volt élte kezdete. Engedjék tehát meg, hogy mielőtt élete nagy perczeiről adnék számot, részletesen beszéljem el első éveit.

Franklin Benjámin 1706-ban született Boston tengerparti városban, mely Amerika egyik legelső kereskedő városa. Szülőinek 17 gyermeke közt ő a tizenötödik volt. 14 fiu volt idősebb nála, utána pedig még két leánygyermek született. Atyja kétszer házasodott volt meg. Első nejétől 7 fia lett, a másodiktól pedig a többi tiz gyermeke, kiket mind anyjuk táplált és nevelt föl, a mi nem akadályozá, hogy nyolczvanöt évig éljen, minden betegség nélkül.

A tizenhét gyermek közül csak tizenhárom maradt életben. A házban tehát tizenöten voltak, s ennyiök táplálására és ellátására, az atyának más segédforrása nem volt, csak mindennapi munkája. Faggyu-gyertyát és szappant gyártott.

Mindamellett minden gyermeke járt egy darabig iskolába és mindenik tanult valami mesterséget.

Benjámin is megtanult olvasni, irni és számvetni, mint a többi; de tiz éves korában már el kelle hagynia az iskolát, hogy atyjának gyertyát önteni segitsen.

E mesterség nem igen tetszett neki, mégis két évig folytatá elég szorgalommal és kitartással, az ünnepnapokat kivéve, mikor a szomszéd gyermekekkel neki adta magát a játszásnak, mint emlékirataiban vigan leirta.

„Tiz éves koromban — irja — visszahivattam atyám házába, hogy gyertya-öntés és szappan-készitési mesterségében segitsem. Kénytelen valék tehát belet vágni a gyertyák számára, a faggyut mintába önteni, a boltot őrizni és megbizásokat végezni.

„E mesterség ellenemre volt; sokkal jobban szerettem volna tengerész lenni, de apám nem engedte. Azonban a tenger közel levén, gyakran vala alkalmam hol a vizen, hol a vizben próbálni ügyességemet. Korán tudtam uszni és hajót irányozni. Mikor a többi gyermekekkel csónakáztam, mindig reám bizták a kormányt, különösen a veszedelmesebb helyeken. De különben is majd mindig én voltam a társaság vezére és néha rosz helyzetbe is hoztam pajtásimat. Fölhozok erre nézve egy példát, mely a közczélu vállalatok iránti korai hajlamomat mutatja. A malom vizfogója egyik felén sós tóba végződött, melynek partján gyakran állottunk dagálykor, hogy kis halakat foghassunk.

„Annyit jártunk, tapostunk ott, hogy e part valóságos pocsolyává változott. Azt inditványozám tehát, hogy oda szép kő-partot épitsünk, s mutaték pajtásimnak egy rakás követ, melyet egy közeli ház épitésére hordtak oda, mely czélunknak épen megfelelt.

„Este tehát, a mint eltávoztak a munkások, összegyüjtém kis pajtásimat és szorgalmasan dolgozva, mint kis hangyák — néha ketten-hárman összeállva, hogy egy követ fölemeljünk — mind elhordtuk azokat és kiraktuk kőpartunkat. Másnap reggel nagy lőn a csodálkozás a munkások részéről, midőn nem találták a helyén köveiket s azokat a tó partján látták; nyomozni kezdték ez átszállitás tényezőit és fölfedeztek. Panaszt nyujtának be ellennünk és egynehányan szüleink által nem kis büntetésben részesültünk.“

Franklin is jóformán kikapott a maga részéről, s egy darab időre lemondott a közhasznu vállalatokról.

Tizenkét éves koráig segitett atyjának a gyetya-öntésben. Franklin atyja józan, munkás ember volt. Az atya, anya s a tizenhárom gyermek minden este egy asztal körül gyült össze a vacsorához; az atya igen szeretett beszélgetni nejével és gyermekeivel. Igy sok hasznost tanitott, mondott nekik, különösen pedig arra szoktatta őket, hogy békében éljenek. És tudják-e mi volt ünnepnapokkor e család mulatsága? Az atya ifjukorában énekelni és hegedülni tanult, mert igen szép hangja volt. Vasárnap tehát, szép családjától körülvéve, zsoltárokat énekelt, a hegedüvel kisérvén énekét, s „valóban öröm volt őt hallgatni,“ irá Franklin hatvan évvel később.

Ez egyszerü s egészséges élet benyomásai, becsületes atya s anya emléke, kik hosszu pályájok alatt semmi szemrehányást nem érdemeltek meg, sokban elősegitették Franklin jellemének kifejlődését. Ennek köszönheté ama nyiltszivüséget, igazlelkűséget és erélyt, melyet később találunk benne.

Ezért is később, mikor már századának egyik leghiresebb embere volt, egy sirba temette e nyolczvanhét és nyolczvanöt éves korukban elhalt atyát és anyát, s ezt irá siremlékünkre:

„Itt nyugosznak
Franklin Józiás és neje Abiás.
Egymást szeretve éltek együtt 59 évig és vagyon nélkül, sokat jövedelmező állomás nélkül, csak folytonos munkásság és becsületes pénzszerzés mellett tarták fenn számos családjukat, s nevelének föl az isten segitségével tizenhárom gyermeket és hét unokát.“

Már mondtam, hogy a kis Benjámin mindig kevésbbé és kevésbbé szereté a gyertya-öntés mesterségét; az atya át is látta, hogy az nem neki való, és végre elhatározá magát, hogy fiát késgyártóhoz adja tanulás végett. Benjámin ekkor tizenhárom éves volt és ez időben ellenállhatlan szenvedély ragadá őt meg, az olvasás szenvedélye.

A mint félre tehetett nehány krajczárt, mindjárt könyveket vett magának és miután azokat elolvasta, eladta, hogy másokat vehessen. Igy tizenhárom éves korában félig-meddig könyvárus lett belőle. De akkor nem létezett nyilvános könyvtár, és Franklin csak ily módon elégithette ki nagy tudnivágyát. Mindazok, kiknek Bostonban csak egy nehány könyvük is volt, barátai lettek. Később a tudományos és bölcsészeti könyveknek ada elsőbbséget, de tizenhárom éves korában minden jó volt neki: utazás, regény, történet, költemény. Atyja észrevevén a könyvek iránti szeretetét, gondolá, hogy legjobb leend reá nézve azoknak létrehozásával foglalkozni. Elvevé tehát fiát a késgyártótól, kivel különben nem is volt egészen megelégedve, és nyomdász-inasnak adta. Ez lőn aztán valódi hivatása, ezt a mesterséget gyakorlá s szereté egész életén át.

Franklin nyomdász életének első éveiből különös részleteket beszél el nekünk. Mivel igen könnyen irt verseket, ura gyakran megbizta, hogy egy vagy más eseményről, ugymint hajótörésről, rablók támadásairól kis költeményeket irjon, melyeket kinyomtattak; s az ifju szerző és nyomdász azután maga árulgatta Boston utczáin. „Ezek a legnyomoruságosabb versek voltak irály tekintetében, — mondja ő maga, — de némelynek mégis rendkivüli kelendősége lett.“

„E siker hizelgett hiuságomnak, de atyám elrontá kedvemet, csufot üzve verseimből, s kijelentve, hogy az ily rosz versirók mindig szegények maradnak. Igy kerülém ki, hogy belőlem alkalmasint rosz költő váljék.“

Az ifju könyvnyomdász félretevé tehát a költészetet, s a helyett a mennyiségtant, mértant, logikát, hajózási tudományt, Sokrates bölcsészetet, s az idegen nyelveket kezdé tanulmányozni.

Uj mestersége következtében, uj ismeretségeket kötött, melyek nagy hasznára váltak utóbb.

„A könyvkereskedők legényeivel való érintkezésem — mondja — megengedte, hogy néha egy-egy könyvet kapjak kölcsön, miket aztán hiba nélkül visszaszolgáltattam. Hányszor történt, hogy az éjet szobámban olvasva töltöttem, midőn este kaptam csak a könyvet s másnap reggel már vissza kellett adnom, nehogy észrevegyék a hiányt.“

Franklinnak tiz fivére volt, kik mind idősebbek voltak nála. Az egyik már könyvnyomtató volt Bostonban. Benjámint atyja e bátyjához adta be, ki akkoriban épen lapot alapitott. Akkor még csak egy lap volt Amerikában. Benjámin igen jó hasznát vette e körülménynek; éjjel, a nélkül, hogy valaki tudott volna róla, elváltoztatott irással, mindenféle czikket irt, prózában, versekben, melyeket reggel a nyomda kapuja alá csusztatott; testvére a legnagyobb gonddal szedte azokat össze, gondolván, hogy valamely előkelő egyéntől erednek, ki ismeretlen akar maradni. Kiadta tehát lapjában, melynek kelendőségét ezek nagyban nevelték. És tudják, uraim,

mi volt Benjámin kötelessége? A lapokat kellett széthordania az előfizetőknek. Ime tehát egy tizenöt éves fiu, ki titokban e lapnak lelke, főszerkesztője, bár nyilvánosan csak legszerényebb munkásának látszik. De azért ne higyjék, hogy ez őt szomoritja, vagy irigységre inditja; ellenkezőleg kimondhatlan örömet érzett, látván mily jól sikerül kis fortélya és mindenütt dicsérettel hallván emlegetni czikkeit. Ez mintegy képességi okmány volt, melyet mindenki tudtán kivül, a közönség és saját családja által adatott magának. Tizenöt éves korában elég lélekereje volt, hogy titkát el ne árulja! Midőn hallotta, hogy azok, kiknek az ő czikkeit tulajdonitották, mind hirneves egyének voltak: felséges örömet érzett, mint mondá. Azonban történt egy kis szerencsétlenség is. Benjámin egykor kissé igen is szabad politikai czikket irt; testvére kiadá és egy hónapi börtönre itéltetett; azonkivül az ujságot föl is függesztették.

Benjámin erre bevallá, hogy ő volt szerzője e szerencsétlen czikknek és mindazoknak, melyek azelőtt adattak ki; fivére megpirongatá kissé, de végre megbocsátott s örült, midőn elgondolta, hogy lapját más czim alatt folytathatni fogja, s hogy oly ügyes szerkesztő lesz mellette. Ajánlá tehát testvérének, hogy fiatalsága daczára vállalja el ez uj lap felelősségét. Ekkép megegyeztek. Franklin testvérénél egyszersmind szerkesztő és nyomdász is volt; de utóbb bátyja annyira követelő lőn, oly indulatos és heves, hogy a meghasonlás elkerülhetlen lett. Benjámin elhagyá tehát testvére nyomdáját és New-Yorkba ment munkát keresni. Alig volt még 17 éves.

New-Yorkba érkezvén, hol senkit sem ismert, barát, ajánló-levél, pénz nélkül, csak egy nyomdát talált az egész városban, s azt is a bukás szélén. Ide nem vehették tehát be, de a nyomda tulajdonosa azt tanácslá neki, menjen el egész Philadelphiáig, hol talán kaphat alkalmazást saját fiánál, ki nehány év óta volt az ottani nyomda igazgatója.

Franklin, hogy hamarabb oda érjen, a legrövidebb utat választá s hajóra ült, minden podgyászát New-Yorkban hagyván, hogy majd később küldjék utána Philadelphiába. Utközben rettentő vihart állott ki, mely alatt egyik uti társának — ki a tengerbe bukott volt — meg is menté életét. Képzelhetni mily állapotban érkezett Philadelphiába. Le is irta emlékirataiban. Valóságos hajótörést szenvedtek, és egy egész éjt töltöttek a szabad ég alatt a legnagyobb esőben és októberi hidegben. Még esett az eső, midőn Franklin reggel legelőször érkezett abba a városba, melynek egykor legelső polgára lőn. Munkás öltözetében volt, melyet már több nap óta le nem vethetett, mivel podgyásza New-Yorkban maradt. Egészen át volt ázva s tetőtől talpig sáros. Mindkét hóna alatt egy-egy kenyeret vitt, mig a harmadikat vigan költötte el. Ily szép állapotban egy kedves kis leánykát pillantott meg, kapujában állva. Megnézték egymást, és ugy látszik, nagy benyomást tettek egymásra. A leányka, ki egy kis-kereskedő gyermeke volt, anyjához szaladva elmondá neki, hogy igazán különös ifjat pillantott meg. Benjámin azalatt kenyerét tovább éve, elgondolá magában, hogy talán e szép leányka egykor lady Franklin lehetne. És ez, uraim, csakugyan később meg is történt. Ez egyszerü emberek leánya, ki az ifju munkás figyelmét magára vonta, abban a rendkivüli szerencsében részesült, mire különben érdemes volt, hogy belőle Franklin neje lett, azaz: oly nő, ki előtt a királyok és királynék csak tisztelettel mentek el.

(Folyt. követk.)

Bikaviadal Szevillában.

A legujabb események, melyek Spanyolországban részint már végbe mentek, részint még folyamatban vannak, ismét e szép, de szerencsétlen ország felé terelték a művelt világ figyelmét. A legélénkebb érdekeltséggel hallgatunk vagy olvasunk mindent, a mi e sajátságos durva, de mégis udvarias, szenvedélyes, babonás, vadállatiasan érzéki, de nagyravágyó, becsület dolgában kényes s épen oly nagylelkü mint büszke nép hazájára, történelmére, szokásaira és erkölcseire vonatkozik.

Ez okból tehát épen jókor jelent meg Davillier báró könyve Spanyolországról, Doré Gusztáv világhirü rajzaival diszitve. E könyv művészi kiállitás tekintetében valóságos esemény a franczia irodalom terén s a polgárharczok által oly gyakran meglátogatott Spanyolországnak rendkivül érdekes ismertetését tartalmazza. E műből veszszük át a spanyolok egyik legnépszerübb mulatságának ismertetéseül ama bikaviadal leirását, melyet Davillier báró és Doré Szevillában láttak egy portugal bikaviador társulat által előadva.

„A corrida (verseny) délutáni három órára volt hirdetve és a torerok (bikaviadorok) mindig bámulatosan pontosak szoktak lenni; azonnal megkezdették tehát a despejot, vagyis a czirkus kiüritését, melyet a paseo de la Cuadrilla, a bikaviadorok diszmenete követett. A caballero en plaza kitünőleg iskolázott ménen (Caballo de escuela) nyitá meg a diszmenetet, kit a társaság többi tagjai: a pegadorok, az indiók és a caporalok követtek, kik szokás szerint az autoridad competente-t (a város előjáróságát) egymás után mély hajlongással üdvözölték. A menet véget érvén, a sennor presidente (elnök) zsebkendőjével intett és ez volt a jel a verseny megkezdésére.

„A czirkusban ekkor még a portugal társaságnak csupán egyetlen tagja volt látható, José Bó, kit rendkivüli ügyessége és gyorsasága miatt tigris névvel tiszteltek meg. Ott állt fegyvertelenül pár lépésnyire a chiquero ajtajától — igy nevezik Andaluziában azt a szük helyiséget, a hol a bikákat a verseny előtt fogva szokták tartani. A harsonák első hangjaira egyik rejtek ajtaja hirtelen föltárult s a dühös állat vágtatva rontott elő a térre, de észre vévén ellenfelét, ki mozdulatlanul állt előtte, hirtelen megállott, s miután első lábaival egész porfelleget vert föl, fejét lehorgasztotta s dühösen José Bó-ra rohant. A programm szerint Josénak be kellett várni a bikát s azután annak első és hátulsó lábai között villámgyorsan átsiklani. Nem tudnók hirtelenében kimagyarázni, hogy miként történhetett az, oly hihetetlenül gyorsak voltak a tigris mozdulatai, de annyi ta gadhatatlan, hogy egy percz alatt mint a nyil már a háta mögött volt a dühös állatnak, mely látva, hogy hatalmas tugal pegadort láttunk rohanni; azért nevezik őket igy, mert különös föladatuk abban áll, hogy a bikát erősen megragadják, mintegy hozzá tapadjanak (pegar, innen: pegadores) és igy csupán karjaik erejével, minden más fegyver nélkül abban a pillanatban, mikor szükséges, a rohanó állatot megállapodásra birják.“

Minthogy mellékelt rajzunk a pegadorokat tünteti föl, szükségesnek tartjuk pár szóval öltözetöket is megismertetni. „A pegadorok öltözete“, — irja Davillier — „rövid nadrágból, mely széles, szines övvel volt a derékhoz kötve, tarka mellényből és egy hosszu gorro-ból, vagyis lensapkából állt, mely utóbbi nagyon hasonlit a kataloniai halászok fövegéhez. A pegadorok hadonázva és lármázva ingerelni kezdették a bikát, hogy maguk felé csalogathassák; az állat nem is késett kedvöket tölteni, de abban a perczben, mikor rájok akart rohanni, egyik pegador a farkába csipaszkodott, a másik pedig egész hideg vérrel a szarvai közé ült, s a bika, mintha meg lett volna igézve, rögtön megállott. A pegadorok nehány pillanatig öklelése csupán az üres levegőben veszett el, szörnyen megijedve, torka szakadtából bömbölni kezdett.

„A küzdtér tulsó felén don Joaquin de los Santos, a caballero en plaza ült nyergében leirhatatlan hidegvérrel nézve az eseményeket; kezében rejoncillo-t, azaz: könnyü, törékeny fából készült lándzsát tartott, mely a legkisebb rázkódásra szilagba törik s csupán arra való, hogy az állatot szurkálja, ingerelje, a nélkül, hogy megsebesitené. A bika feléje törvén, don Joaquin de los Santos keményen az orrára koppantott rejoncillo-jával, ugy hogy ez a falándzsa darabokba hullt szét; a neki bőszült bika meg akarván magát boszulni, rá rohant, de a caballero, kinek lova igen ügyesen be volt tanitva, egy merész ugrással kikerülte rohamát s elvágtatott uj rejoncillóért, melyet még vagy 3—4 mással együtt szintén eltört a bika hátán, oly ügyesen, hogy a bika egyszer sem érhette el őt. Azután a néző közönség hatalmas helyeslése és tapsai közt szép csendesen visszavonult.

„Alig távozott el a küzdhomokról a caballero en plaza, midőn a czirkusba nyolcz pormozdulatlanul tartották azt, de a hely elnökének jeladására ismét szabadon bocsátották.“

Ezután Davillier hosszasan irja le a bikaviadal egész menetét, melyet olvasóink lapunk régibb folyamaiból ismerhetnek. A bikákat sokáig boszantják és kinozzák még, mielőtt a banderillero a szegény állatnak a kegyetlen döfést megadja. A Davillier által leirt portugal czirkustársaságban két hires torera (bikaviadornő) is volt, Maria-Rosa Carmona, kit la intrepida Portuguesa-nak, a rettenthetetlen portugalnőnek neveztek és Teresa Bolsi, ki a három bika közül az utolsót saját kezével ölte meg. Nem a legnőiesebb foglalkozás!

Ez izgató, kegyetlen mulatságot, mely részint a bikaviadorokra nézve jár életveszélyel, részint pedig a legrutabb állatkinzáson alapszik, az egész müvelt világ rég elitélte már s nagy ideje volna, hogy a spanyol nép maga is megértené czivilizált korunk intő szózatát s fölhagyna e középkori barbar szokással.

Sámi Lajos.

Bikaviadal Szevillában.

Bazaine számüzetési helye.

A Földközi-tengernek Franciaországhoz tartozó részlete Cannes közelében két kis öblöt képez, melyek közül az egyik Napoule, a másik Antibes városka után van elnevezve és egymástól a Croisette-fok választja el őket. E fok előtt két hosszukás keskeny sziklasziget terül el, melyeket a régiek együttesen Lérin szigeteknek neveztek, valószinüleg a kelták Lero nevü istenéről. A keresztyén korban mindkét szigetnek szent nevet adtak és a kisebbiket sz. Honoratus, a nagyobbikat sz. Margit szigetének nevezték el.

A két szigetet csak $1\frac{1}{2}$ kilométernyi szélességü tengerszoros választja el a parttól, melyen a gyógyfürdőiről hires Cannes városka terül el pompás narancs- és czitromberkeivel, olaj- és szőlőfakertjeivel. Szent Margit szigetén, melyet hajdan Leronak neveztek, a hasonnevü kelta regehősnek, vagy félistennek fényes temploma volt. Azonkivül Plinius egy Vergoanum nevü várost is emlit, mely e szigeten feküdött volna, de a mely a római természettudós és iró idejében már el volt enyészve a föld szinéről. A rómaiak később a szigeten hajóhaduk számára fegyvertárt alapitottak, de a nemsokára bekövetkezett népvándorlás annak is elsöpörte minden nyomát.

Az erőd, mely most Bazaine-nek börtönül szolgál, a sziget északi partján emelkedik a Croisette-fokkal átellenben és a száraz földhöz oly közel, hogy erkélyéről Cannes házainak ablakait kényelmesen meg lehet számlálni. A kis vár a középkor kezdetén zárda volt, melynek 699-ben több mint 3700 lakója volt, kik az ájtatoskodó életnél sokkal többre becsülték a társas élvezeteket és mulatságokat, ugy hogy később nem a legjobb hirben állottak. Többször megtörtént, hogy a jókedvü páterek ledobván magukról a barátcsuhát, sisakot és paizsot kötöttek föl, hajóra szálltak és kegyetlen harczokat vivtak a betolakodó szaraczénok ellen. Majdnem 1000 évvel későbben a sziget Richelieu bibornok kezére jutott, ki azt királya nevében elfoglalta és a harczias pátereket elűzte. Vauban a zárdát megerődltette, de az

Szent-Margit sziget és erőd.

Az arab foglyok börtöne. Bazaine fogháza.

osztrákok a piemontiakkal és angolokkal szövetkezve 1746-ban a szigetet megtámadták s az erődöt is elfoglalták. A kis váracs jelenleg félig rom, s aligha lesz többé ellenség, ki azt elfoglalni érdemesnek tarthatná. A sziget a rajta levő „Grand Jardin“ (nagy kert) kivételével ismét franczia államtulajdon.

A sötét fenyőerdőn, mely a kis várat körülveszi, a sziget egy kis óbléhez kanyargó ösvény visz keresztül. E keskeny gyalog ösvény szintén szerepel ama népmondák egyikében, a melyek a hires „Vasálarczos“-ról (Masque de Fer) a sziget lakói közt ma is ajkról ajkra járnak. Mert megjegyzendő, hogy sz. Margit szigete már a régi korban is gyakran szolgált egyik-másik államfogolynak kényszerlakásul. De legnagyobb hirű és legtitokszerübb lakója még eddig az ugynevezett „Vasálarcz“ volt, kiről az emlitettük népmonda következőleg hangzik: Egy halász a parton ezüst tányért talált, melyen valami be volt karczolva. Mint lelkiismeretes ember, a lelt tárgyat rögtön átadta Cinqmars akkori kormányzónak. Ez kérdezte tőle, hogy tudja-e, mi van a tányérba vésve? „Nem,“ — felelé a halász — „olvasni nem tudok.“ — „Akkor távozzál,“ — mondá neki Cinqmars — „és adj hálát istennek tudatlanságodért.“ A tányérba állitólag ez volt vésve: „Én Bourbon Lajos, Vermandois grófja és XIV. Lajos fivére vagyok.“ De a név, melyet a néprege a titokszerü fogolynak tulajdonit, nem illette őt meg; hogy tulajdonképen ki lehetett, a legszorgosabb kutatásoknak sem sikerült a levéltárakból kiböngészni. A két szoba, melyben a „Vasálarcz“ hét éven át lakott, nem mondható tulságosan erősnek. Ha a butorok, melyeket ma is mutogatnak, valóban a régiek, akkor a fogolynak aligha meg volt engedve az a nagy fényüzés, melyről a monda emlékezik, mert azok csupán egyszerü, közönséges menynyezetes ágyból s pár székből és asztalból állanak.

A „Vasálarcz“ után még lakott egy hires fogoly a szigetke várában, t. i. Broglie Móricz herczeg, Gent püspöke, kinek tulságba vitt vallásos fanatizmusa I. Napoleonnak s később a hollandi kormánynak igen alkalmatlanná kezdett lenni. Névtelenül pihennek itt azok az algieri arab foglyok, kiket Lajos Fülöp telepitett ide s kikre egy kis mecset és temetőkert emlékeztet. Ujabb visszaemlékezések történt ültette most el a szigeten Bazaine sorsa, kiről a történelem bizonyára több határozottsággal fog itélhetni, mint nagy hirü elődéről, ki e kis várban mindig vasálarczot viselt s később a párisi Bastille-ban végezte be titokszerü életét.

A tenger színének sülyedése.

A külföldi tudományos irodalom terén élénk vita foly a geologia egyik kérdésének szellőztetése körül, mely fogalmainkat a szárazföld keletkezéséről és jelenlegi állapotáról tökéletesen ellenkezőre változtatni igyekszik. A tárgy oly érdekes és fontos, hogy nem késünk azt röviden olvasóinkkal is megismertetni.

Cuvier hires franczia természetbuvár abban a nézetben volt, hogy a tenger szine földünkön folytonosan apad, mig Lyell jelenleg is élő angol geolog a tenger szine állandóságát vitatja világhirü művében „A geologia elvei“-ben. És azt tartja, hogy a hegyeket a vulkanikus erő emelte a tenger és a föld szine fölé. Legujabban Le Roy Mabille védelmére kelt honfitársának és Lyell nézeteit nagy elmeéllel és valószinüséggel bonczolgatja s talán mondhatnók, czáfolja meg.

Lyell Chili esetét hozza föl állításainak igazolására. Chiliben ugyanis az 1835. év febr. 20-án földrengés következtében a tenger mintegy negyedfél lábat sülyedt, ugy hogy dagály idejében is a parton holt csigákat és kagylókat lehetett látni. De ezen viszonyos különbség a föld és tenger szine között lassanként kevesbedett és ápril közepén a tenger már csak egy láb és tizenegy hüvelykre állt rendes vizállása alatt. Lyell ebből a part gyors emelkedésére következtet a földrengés következtében. Mabille azonban ép az ellenkezőben s talán helyesen keresi a dolog nyitját. Ugyanis a föld belsejében a vulkanikus erő következtében barlangok, irtóztató üregek képződnek; földrengéskor a föld kérege megrepedez és a viz az örvényekbe óriási sebességgel fut be és tölti ki azokat, innét a tenger gyors apadása Chili partjainál. De ez megmagyarázza azt is, hogy mi az oka annak, hogy néhány hónap mulva a viz már ujra meglehetős magasan állt, ugyanis az elsülyedt viz helyébe a szomszéd tengerekből más viz futott, mindaddig, mig az egyensuly helyre nem állott, azonban a tenger ma sem érte el azt a fokot, hol a földrengés előtt volt. Ellenkezőleg, ha Lyell nézetét fogadjuk el, lehetetlen kimagyaráznunk, az egész óriási hegylánczcnak fölemelkedését negyedfél lábnyi magasságra néhány nap alatt, majd ismét viszszasülyedését idő multával. A vulkanikus erőnek vagy egész Amerikát kellett volna egyszerre fölemelnie oly magasra, a mi képtelenség, vagy pedig ha csak egy részét emelte, az emelt résznek a nyugvásban maradottól el kellett volna szakadnia, a szakadás helyén óriási hasadékoknak, örvényeknek képződniök, mivel pedig ez mind nem történt, emelkedés sem állhatott elő. Hanem igen is lehetséges, sőt mondhatnók, való, hogy a tenger sülyedt, a mi végeredményben mivel a föld megmaradt helyén, ugy tünt föl, mintha a föld emelkedett volna. A léghajós is ugy látja, mintha a föld távoznék tőle s nem ő attól, a gőzkocsin azt képzeljük, hogy a vidék fut el mellettünk.

De ha a föld szine emelkednék, a tenger szine pedig állandó maradna, akkor egy kihülésben levő szilárd testnek (milyen a föld) térfogata növekednék, a mi hasonlólag lehetetlen. Mert hisz minden iskolás gyermek tudja, hogy a hideg a szilárd testeket összehuzza, mig a meleg kiterjeszti.

Fogadjuk el egy pillanatra, hogy a vulkanikus erő képes volna ily hegylánczot több lábnyira fölemelni, nyilván való, hogy a föld belsejében óriási barlangnak kellene képződnie, mely a hasadékokon, repedéseken keresztül idővel vizzel telne meg, s igy végelemben a tenger szine még sem maradna állandó. S mivel a tengerek vesztenek magasságban és kiterjedésben, kell hogy nyerjenek mélységben. Ebből értelmezhető az is, hogy magas partok mellett, miért van rendszerint igen mély tenger.

A partok pedig sülyednek, vagy megmaradnak (de semmiesetre sem emelkednek), a szerint a milyen képződésük, anyaguk. Igy a lágy anyagu partok a földrengésnél a habokba merülnek, mint ez az Indus torkolatánál történt 1819—1845-ben. Mig a sziklás partok nem változnak a földrengés következtében semmit, hanem a tenger fut be ilyenkor az örvényekbe és ez okozza azt a csalódást, hogy a föld mintegy kimagasodni látszik.

Mabille szerint Skandinavia félszigete, melyről a geologok azt állitják, hogy északi része folyton emelkedik, nem változtatja helyét, hanem a tenger fogy körülötte. Mig a déli része, mely puha és lágy alkotásu, csakugyan sülyed.

A vulkanikus lökéseknek ki nem tett országokban ugyanezek a hatások állnak elő, azonban az ok különböző, és ezen ok a vizek munkája. Ha a föld alatti képződések nem szilárdak, mint Hollandiában, Grönland nyugati részén, vagy mint majdnem minden nagy folyam torkolatánál, nevezetesen a Rajnánál, Pónál, Gangesnél, Mississippinél, a partok lassan sülyednek és észrevétlenül a tenger szine alá szállnak. De ha a képződmények igen kemény sziklákból állnak, mint Norvégiában, a partok ellenállnak a vizek munkájának és a tengert lassan visszahuzódni látják lábaiktól.

És igy nem a hegyek folytonos kiemelkedéséből keletkezett földünk mai alakzata, hanem a tenger folytonos sülyedéséből. A vulkanikus erő kitör, barlangok támadnak és ezek a nehézkedő erő következtében vizzel megtelnek. A legmagasabb hegyek oldalán, sőt némelyek tetején is találunk állati és növényi maradványokra. A föld fölülete kezdetben teljesen gömb alaku volt. A vizben mielőtt még állati és növényi élet fejlődhetett volna, ferde, lejtős zátonyok képződtek, a mint a viz idővel sülyedt, ezek a fölszinre jutottak, és igy képződtek jelenlegi hegyeink, valamint földünknek igen vélettlen, minden összefüggést szabályszerüséget nélkülöző alakja. Az örvényekbe sülyedt viznek a többi segélyére jött, és igy folytonosan kiegyenlitődött a viztükör, azonban folyvást alább és alább szállt. Eszerint Cuvier ama nézete is megfejtést talál, hogy a föld egyik fele száraz föld volt, a másik pedig tenger, a mennyiben a zátonyokból lett lassanként a száraz föld, a száraz földből pedig tenger. A tenger eme folytonos ide-oda vándorlása mellett nem csodálkozhatunk azon, hogy Páris medenczéjét kétszer, Bécsét pedig háromszor boritotta sósviz.

A Nilus napjainkban nem nyujt Egyptomnak sem annyi vizet, sem oly termékenységet, mint a Pharaók idejében; annyi pedig bizonyos, hogy eme kevesbedésnek nem oka az erdők kiirtása, mint ez Európára nézve áll. Közép-Afrika lakói még korántsem annyira barátjai a földmivelésnek, hogy azokat termőfölddé változtatnák. E kevesbedést tehát nem lehet másnak tulajdonitani, mint a kevésbbé gazdag esőzésnek, és az esőzés eme kevesbedését pedig ama medenczék felületének kisebbedésében kell keresnünk, melyekből a légkör táplálkozik, vagyis a tengerek és tavak apadásában.

Másik oka pedig a vizszin kevesbedésének, hogy a hó és jég a sarki vidékeken összehalmozódik. Annyi bizonyos, hogy eme viz, mely többé föl nem olvad, légkörünkre nézve egyszer s mindenkorra elveszett, ép ugy mint az a forró viz, mely a lávával kiüzködik e pillanatban földünk belsejében, és hogy nem teszi meg többé örökös utját a földről az aetheri vidékekbe és onnét a földgömb különböző részeibe. A Mars ép ily módon veszitette el a csillagászok szerint vizét és légköre legnagyobb részét; a szilárd gyürü elnyelte azt. A viz saját sulyánál fogva a föld központja felé törekszik, s igy lassanként a fölszinről eltün a belsőbe. Ugyan igy vagyunk a holddal. Ezek kisebbek, mint a föld, tehát itt a viz hamarabb megtette utját a középpontig. A szárazság itt tökéletes. A Venusnak ellenben van tengere és elég nagy légköre, az ok igen közel fekszik, vagyanis ennek nagysága majdnem ugyan olyan, mint a földé.

Kvassay Jenő.

Jellemrajzok.

E czim alatt ad Pulszky Ferencz a „Budapesti Szemle“ idei első füzetében két igen érdekes czikket. Egyik Széchenyiről, a másik gróf Dessewffy Aurélról és társairól szól. Vázlat mind a kettő, s nem is akar egyéb lenni, mert — kivált Széchenyiről, annyi iratott már, s mind a két tárgy oly bő, hogy nehány lapon kimeritő s részletes élet- és jellemrajzot sem várni, sem adni akarni nem juthat eszébe senkinek.

A politikai történetünkben oly nevezetes szerepet játszott két vezérférfi személyes jellemzésén kivül fölötte érdekesek a Pulszky rajzaiban azok a vonások, a melyekkel a jelen század első felének társadalmi és közéletet irja le. E vonásokból akarunk nehányat, érdekességükért — s ismertetés gyanánt is — összeállitani.

Széchenyi, reformatori működését, részben talán egy ösztön suggalatára is, az akadémia alapitásával megkezdvén, attól kezdve tervszerüen járt el s oda czélzott, hogy Pestet országos és nemzeti központtá tegye.

„Széchenyi — irja Pulszky — a ki harminczhatodik évéig ismeretlen maradt, egyszerre kivivta a nagy hazafi nevét s befolyását. Ez uj állását minél elébb föl kezdte használni terveinek kivitelére. Az arisztokráciát, mely Bécsben élt s a közdolgokkal nem gondolt, le kellett csalnia Pestre, de akkor lakhatóvá kellett tennie Pestet. Ez volt második nagy eszméje, melyhez egész életén keresztül szivósan ragaszkodott, még akkor is, midőn első eszméjéről lemondott, hogy az országot az arisztokráczia által megujitja, s önmagában többet bizott, mint osztályában. Föladatát ismét angol módon kezdte megoldani akkor, midőn a nemzet műveltjei a franczia irány felé hajoltak s inkább általános elvek mellett hevültek föl. Nem terrorizálta tehát mágnásainkat, nem szidta magyartalanságukat, sem absentizmusukat, de kieszközölte a legfelsőbb engedelmet, hogy Pesten, az angol klubbok mintájára, kaszinót alapitson, kényelmes butorral, válogatott könyvtárral, számos külföldi lappal, jó asztallal s pinczével s a társas élet minden kényelmével, hogy legyen hely, hol a fővárosi közönség művelt formák közt találkozhassék s az arisztokráczia megismerkedhessék az intelligenczával. Ugyanez irányban hozta be a lóversenyt, hogy a sportvilágot Pesthez szoktassa. Később be is választatta magát a zártkörü, önmagukat kiegészitő százasok közé, kik akkor, mint kültanács, a pesti polgárságot képviselték. Bizott állásában, szivósságában s lelki erejében, hogy nemcsak a nyárspolgári korlátoltságot legyőzni s a német patricius háziurakat magasabb lelkesedésre buzditja, de egyszersmind kitágitja József főherczeg jóakaró, de e részben némileg szűk nézeteit. A nádor szerette a serdülő várost, de soha nem álmodta meg jelenlegi nagyságát; hogy Budapest világvárossá, elsőrangu kereskedelmi piaczczá emelkedhessék, azt soha sem hitte. Némán folyt le a budai vár ablakai alatt a széles Duna, olykor-olykor leüszott a Vágról nehány fával rakott tót talp s alulról fölfelé iszonyu ostorpattogtatással vonta a dohány- s gabnahajókat a kicsigázott lovak hosszu sora. Mint buzavásár Moson is nevezetesebb volt Pestnél, a kereskedés pangott, nagyobb részt görögök és németek kezében, az országgyülés Pozsonyban székelt időről időre, Budán, a várban, csak a helytartótanács s a magyar kamara székelt, melyek a bécsi kanczelláriától s birodalmi kamarától kapták parancsolataikat, Pesten a kuria. Ily körülmények közt az ősz nádor csinos provincziális várost akart alkotni Pestből, olyat, mint Karlsruhe vagy Mannheim, s azért széles egyenes utczákat tervezett, két-, vagy kivételesen háromemeletü házakkal, könnyü, kellemes stilben, olyakat, mind a mostani földhitelintézet, az akkori Marczibányi-ház, mely sokáig Pest legszebb házának tartatott. Pollák, ki a muzeumot, Hild, ki a Lloydot s a bécsi Koch, ki a Károlyi-palotát épittette, fogták föl legjobban a nádor eszméit; nagyszerü épület megrontotta volna a harmoniát. Széchenyi ellenben történelmi előrelátással szemlélte Budapest páratlan fekvésének jövőjét s tisztán látta, hogy a tér, mely a Margit- és Csepelszigetek közt elterül, egykor az alsó Dunavölgy kereskedésének gyülhelye s raktára lesz. Magasra szállt phantáziája a várt, a szigetet, a rónát egy gyönyörü egészbe foglalta össze, villákkal a hegység oldalán s a Duna mentében föl egész Visegrádig. De annyi nehézség állott utjában! Hány előitélet, mily vastag otromba ság. S ő el nem csüggedett, éveken keresztül kapaczitálgatta a patricius nyárspolgárokat, kik sértheteltlen elvnek hitték, hogy zöld gyep és lombos fasor nem való a térekre és utczákra, hisz ez faluvá változtatná a várost. Mennyi szóba s időbe került csak az is, hogy a mostani Erzsébettérről elvitessenek a vásári sátrak! Széchenyi nagy lökést adott a pesti kereskedésnek azáltal, hogy a jelenlegi olyannyira szidalmazott Duna-gőzhajótársaság élére állott, mely előbb csak Bécset, nemsokára Konstantinápolyt, Trapezuntot s Smyrnát hozta összeköttetésbe Pesttel, s az ó-budai szigetre telepitette nagyszerü hajógyárát.“

Még ennél is koraibb idő társadalmi viszonyaiba hagy pillantanunk a Dessewffy Aurél jellemrajzának bevezetése, mely e korán elhunyt nagy tehetségü publicista s államférfi neveltetését az atyai háznál s az akkori társadalmi környezetet élénken ecseteli.

„Hazánkban“ — irja Pulszky — „e század első négy tizedében a társas élet sokkal jelentékenyebben viselte magán a középkori feudalis szinezetet, mint most. A polgárságnak nem volt semmi befolyása a közéletre, országgyülésen szava nem vétetett tekintetbe, a megyével nem volt semmi összeköttetésben, a városi ügyeket a polgárság befolyásán kivül élethossziglan választott tanács intézte el a magát kiegészitő kültanács ellenőrizete alatt. A városi birtokosok s iparosok tehát közdolgokkal nem gondoltak, azon voltak, hogy szűk körükben megélhessenek s gyarapodhassanak, a nemesi körökbe alig jutottak, mert ott a polgári elemet csak a honoraczior, azaz: a prókátor s az orvos képviselte. A nemesség nagyobbrészt falun élt, gazdálkodott igy amugy, bejárt a városba gyülésre, törvényszékekre, vásárra s bálokra, sokat vesződött pereivel, virtualitásaival s választásokkal, lenézett minden tudományt, kivévén a jus patriumot, szerette az anekdotákat, a kártyát, a vendégségeket, beszélgetett gazdaságáról s megyei viszonyokról, ritkán országos dolgokról, hiszen

ujság csak kétszer hetenként járt házához, ha ugyan járatta, mert abban Magyarországról, sőt az országgyülésről is egy árva szót sem talált, csak külföldi viszonyokról a legszárazabb tudósitást. Néhány házba azonban járt az „Augsburger Allgemeine“, mely szabadelvü lapnak tartatott, mert a franczia kamara s angol parlament vitáit adta, más külföldi lapot járatni csak a kanczellária engedelmével volt szabad. A társalgási nyelv a nemességnél az alföldön a magyar volt, a felföldön a deák, nők körében a német, tótul beszélni társaságban alig tartatott illedelmesnek; a förendi körökbe csak a gazdagabbak s tekintélyesebbek, az aranykulcsosok, a katonatisztek s fertálymágnások vegyültek. A mágnások ismét egy egészen különvált társaságot alkottak, mind tegezték egymást, mint a katonatisztek a seregben, a gazdagabbak Bécsben teleltek vagy Pozsonyban, a tiszaiak leginkább Kassán. Kevés kivétellel alig tudtak magyarul, németül bécsiesen beszéltek, de franczióul jobban, a fiatalabbak angolul tanultak s társalogtak asszonyokról, lovakról, vadászatról. A nők e társaságban épen nem tudtak magyarul; maguk közt franczióul szerettek beszélni, hogy ez által is mutassák felsőbbségüket a nemesség női fölött, kik csak németül társalkodtak s Lafontaine, Kotzebue és Karoline Pichler munkáit olvasgatták, mig a mágnásnők Madame de Stael és Madame de Genlis regényeiben gyönyörködtek. A mágnás a nemestől már gyermekségétől el volt különözve, mig ez fiát a nyilvános iskolába küldte, hol sok életfogytig tartó barátságot s ismeretséget kötött, a mágnásfiu otthon nevelkedett, egyházi praefectus, franczia gouvernante és táncmester alatt, kikkel a háznál valamivel jobban bántak, mint a cselédekkel, s kiknek a fiu e szerint nem engedelmeskedni csakhamar megtanult. Voltak egyébiránt kivételes házak, hol a magyarságnak is jutott egy kis hely, s hol néha magasabb érdekek is szőnyegre kerültek. Ilyen volt gróf Dessewffy József háza Kassán. A közönség csak Kazinczyval folytatott levelezéséből és Széchenyi hitelének taglalatából ismeri a kedves s az egész felföld társadalmi életére nagy befolyással birt férfit, kit Abbauj, Zemplén, Szabolcs és Sárosvármegyében mindenki ismert, hihetetlen szórakozottsága miatt sokszor kinevetett, de hazafisága és műveltségéért általánosan tisztelt. Gróf József, ki többször követül küldetett az országgyülésre, az akkori divat szerint, a deák irodalomban különösen jártas volt, sőt ebben találta a czivilizáczió legmagasabb fokát, a német classikusokat becsülte, de nem igen kedvelte, a francziákat szerette, mert felületes, általános, de az alaki szépséget mindenek fölött becsülő műveltségének leginkább megfeleltek, az angolokat forditásból tisztelte, az olaszokat eredetiben ismerte, de a rómaiakon különösen Tacituson, szenvedélyesen csüggött; ezt vitte minden utazásánál magával s ezt olvasgatta ujra meg ujra. Azon előszeretetből, melylyel a római világ iránt viseltetett, gyermekeinek neveit is a római történelemből kölcsönözte. Aurélnek nevezte legidősebb fiát.“

A mangrovok között.

— Elbeszélés. —

Mayne Reid kapitánytól.

(Vége.)

Mintegy háromszáz ölnyire haladtunk, midőn, daczára a cazador csodálatos ügyességeinek, meg kellett állanunk. A hold gyorsan eltünt a felhők mögé s a fák között teljes sötétség lett. Csaknem őrültek lettünk a miatt, hogy ez megakadályoz szándékunk kivételében. Minden percznek rettenetes következményei lehettek. Képzeteimben már magam előtt láttam Engraciát, a mint álmaimban megjelent: hogyan igyekszik küzdve kiszabadulni az ellenséges állat ölelő karjai közül. Oh, bár csak kiáltana; mert most már hallhatom szavát s kiáltása elvezetne arra a helyre, hova vonszolták.

Hallgatóztunk, de semmiféle emberi hang nem jutott el hozzánk, csak az éji hangok, minőket a mangrove-mocsár közt hallhat az ember. Rettenetes hangok: a nagy déli bagoly üvöltése, a qua-madár szomoru sikoltása, az óriási varangy-béka kvakk-kvakkja s az alligatorok orditása. Mindezek a hangok megegyeztek helyzetünkkel; ugy látszott, minden csak gunyolja nyomoruságomat. Mert most már nyomorult, kétségbeesett voltam, azt hivén, hogy minden erőlködésünk daczára vissza kell térnünk s a foglyot nem szabadithatjuk meg. S minő fogság! Olyan borzasztó volt ez, hogy féltem is rá gondolni.

Társamhoz fordultam abban a reményben, hogy tőle hallok valamit, a mi megvigasztalhat. De nem. Ő is csak ezt sugta:

„Nincs semmi lehetőség, caballero. Várakoznunk kell, mig a felleg elhalad. Ha megkisérlenénk tovább menni, a nélkül . . . Ha! mi az, minő csoda?! Világosság? Talán csak nem az ördög lámpása.“

Oda néztem, a merre mutatott. Bizonyos, hogy a fák között csillámlott valami világos. S a piros fényről azt is meg tudtam mondani, hogy az valódi tüztől ered s nem valami lidércz-fény, mint Gaspardo hitte, midőn azt az „ördög lámpását“-nak nevezte.

Hosszasan nézve a fényre, végre meggyőződtünk annak valódi jellegéről, s elhatároztuk csakhamar, hogy feléje megyünk.

Lassan előre kúszva, mintegy tizenkét lépésnyire mentünk előre; itt megállottunk, hogy szétnézzünk, vagyis inkább, hogy lélekzetet vegyünk az utolsó ugrásra, miután a tüz közel volt. Most már megértettük s egész bizonyossággal tudtuk, mi volt előttünk.

Az elszökött rabszolga kunyhója volt.

Nyitott oldala felől közeledtünk hozzá s mindent láthattunk benne.

Élénk tüz égett a földön s a mellett feküdt maga El Cocodrilo. Kezében az iguana volt, melyet épen nyársra akart huzni. Ugy látszik, hogy e hüllő ebédjének legjobb falatját fogja képezni.

A bambusz-ágyon két alak ült egymás mellett, az egyik egyenesen tartva magát, a másik meghajolva, szomoru arczczal. Az egyenesen ülő alak a goajiro volt, a másik Engracia Agüera. Láthattam, hogy haja szét volt bomolva; ruhája is foszlányokra szakasztva. Kinézése is igen szomoritó volt. Arcza halvány, ajkai reszketők, szemei telve könyekkel.

Nagy nehézségembe került, visszatartani magam, hogy előre ne ugorjak s őt rögtön meg ne szabaditsam.

Az eszélyesség visszatartóztatott, — világosan beláttam, hogy az ő veszedelme legalább egyelőre elmult, de visszatérhetne, ha meggondolatlanul cselekszem.

Még mindig jó nagy távolságban voltunk attól a szinhelytől, hol a dráma utolsó jelenetének kellett megtörténnie, és távolabb, semhogy egyszerre oda ugorhattunk volna. Közelebb kellett mennünk, mielőtt megkisérlettük volna a támadást.

Mig igy közelebb lopózkodtunk, egy gyökérről a másikra csúszva, Gaspardo mellettem, mindketten hallgatagon, mint a hogy a vadállatok közelednek prédájokhoz, már hallottam beszédjöket.

„Nos, szép urhölgy! Mit gondolsz most a dolgokról? Aha! Donna Engracia Agüera! Most hatalmamban vagy s kezeim közt foglak tartani, mint a kajman megragadott zsákmányát. Ma éjjel nálam maradsz!“

„Nem!“ kiáltám, oda ugorván, miután nem tarthattam vissza többé magamat.

Azután torkon ragadva a rablót, mig Gaspardo egyszerre a szökött rabszolga ellen fordult, igy folytatám:

„Add meg magad, Rafael—Carrasco! Ha ellenállasz — ezen éjszaka — e pillanatban — ez az ágy halálos ágyad lesz.“

Soha életemben nem voltam ugy meglepetve, mint e föllépésem hatásától. Kevésbbé tragikus, mint inkább komikus volt, mint mikor egy tragédia után bohózat következik. Azt hittem, hogy a vad, szökött szolgával és az élénk goajiroval kétségbeesett küzdelmünk lesz, s csaknem nevetnem kellett, midőn az utóbbi rögtön térdre hullott 's siránkozva kért kegyelmet, mig az előbbi csaknem hasonlón könyörgött Gaspardo előtt.

Mindkettőt reábiztam Gaspardo gyöngéd gondjaira, ki máris megkezdte kötözni kezeiket, lábaikat, egyik sem tanusitott legkisebb ellenállást sem.

Erre megfordultam s a megmentett fogolyt karjaim közé zártam.

Midőn keblemen feküdt s szivét dobogni éreztem a magamé fölött, tudtam, hogy meg van mentve, hogy egészen tiszta. Ajkaink mint egy nappal előbb, találkoztak s ő ismét elfogadta szerelmes csókomat.

A két bűnöst ott hagytuk a kunyhóban, gondosan összekötözve, hogy utánok küldhessünk, s a törvényszék elé hozhassuk.

Aután visszatértünk a bokrok labirinthja közé. Engraciát sokkal gyöngédebb kezek vezették, mint a mikor ide jutott. Elértük a partot, s lovainkra ültünk. Engracia mellettem foglalt helyett.

Csendesen lovagoltunk vissza a kávételepitményhez; de itt nem állapodtunk meg. A „casa grande“ már rom volt. A tető épen most esett be. A gerendák egymásután zajjal hullottak le. Ha tovább itt maradunk, nem tehettünk volna egyebet, minthogy a füstöt nyeljük s a füstölgő romokat szemléljük.

Csak azért állottunk meg, hogy még egyszer megnézzük a rombo lásokat. Ezután, megforditva lovaink fejét. B atabano felé folytattuk utunkat.

Másnap reggel m ndjárt az első vasuti vonattal a szigeten keresztül Havannába utaztunk; s még a reggeli órája előtt az én jegyesem kényelmesen el volt helyezve nagynénje házában, én is osztozván vendégszeretetében.

Mielőtt a cubai élet e kis drámája fölé a függönyt legördülni hagynám, el kell mondanom, mi történt ezután a dráma szereplőivel, kikkel olvasóim megismerkedtek.

Legelőbb emlitem a tolvajokat. Mint mondám, megkötözve hagytuk őket; mint igértük, utánok küldénk. — Ugy találtuk, a hogy hagytuk. A gyenge pálmával fedett kunyhóból erős kőfalak közé — Batabano börtönébe vitetve, onnan csakhamar előhozták, kikérdezték s halálra itélték őket. Innen ismét a börtönbe vitték, majd ujra kihozták a bűnösöket, másodszor és utoljára, hogy a halálitéletet végrehajtsák rajtok.

A becsületes szereplők sorsa még nem dőlt el. A „független kreol leány“ még mindig leány, nagynénje oltalma alatt ama külvárosi villában Havanna mellett. Fivére tábornok a Cespedes seregében; a derék Caspardo mellette van s mindketten küzdenek a szabadságért, és a szabad Cubaért. Isten segitse őket győzelemre!

Spanyolországi temető.

Spanyolországi temető! Minő gúny! Avagy nem temető-e egész Spanyolország a Pyrennaei hegyektől a Biscaya-öbölig? Bizony az, egy szomoru, kopár, elpusztult temető, enyészet és elfeledés hona, hol csak azért látszik élő ember megjelenni, hogy ölve vagy életve a halottak birodalmát szaporitsa.

De most az egyszer nem erről az átvitt értelemben vett temetőről beszélünk, hanem arról a valódiról, a hova azokat temetik el, kik többnyire ágyban, párnák közt, természetes halállal halnak el.

Különös, hogy mig az élő ember tartózkodási helyei mindinkább hasonlitani kezdenek az elhagyott temetőkhöz, — a valódi temetők az emberi kéz és a természet legszebb munkáitól pompáznak s oly lakályossá, kedvessé van bennök berendezve minden, hogy az embernek Spanyolországban szinte kedve lehet a halottak országába költözni.

Hiszen nagy városok közül Európa többi városaiban is vannak szép temetők, árnyas fák és bokrok, himes virágu, gyepes hantok, müvészi faragmányu emlékkövek, értékes, drága sirboltok. A kegyelet itt is megadja, a mivel a halottak emlékének tartozik.

De Spanyolországban nem elégszenek meg ezzel. Az a szellem, mely az Alhambrát és Escuriált épitette, nem éri be pompás siremlékekkel, melyeken az elhunyt érdemei ragyogó arany betükkel fénylenek, hanem csarnokokat, palotákat épit halottjai számára, ellátva azokat tervszerint elhelyezett fülkékkel, hol minden halott külön szállást talál. Ha az alsó csarnok megtelik, uj emeletet épitenek reá, és ez igy halad, a halottak szaporodó számával s egy két emberöltő alatt néha hat emeletes sircsarnokok egész utczákat képeznek. Szomoru utczáit a halottak csendes országának, hol minden fülke sima márványlapon jelenti lakóját, a ki benne csendes és örökös otthont talált.

Bizony nem csoda, ha a szegény élő, ki annyi bizonytalanságnak, zaklatásnak, nyomornak, vagyon- és életveszélynek van kitéve, végre megirigyli a halottakat szép Spanyolországban.

Spanyolországi temető.

Egyveleg.

— **Olcsó világ.** Mig Európa lakói alig tudnak megküzdeni a legszükségesebb élelmi szerek s életszükségletek folytonosan emelkedő drágaságával, Kambodsa és Annam lakói (Hátsó-Indiában), még a legelőkelőbbek is, kényelmes lakást és pompás élelmezést kapnak 15 frankért havonként; alsóbb rendü ember pedig 6 frankkal is jól „kijöhet.“ Mi ama távoli országokkal egy idő óta kereskedelmi összeköttetésbe léptünk — nem jó lenne az itt uralkodó roppant drágaságért cserébe egy kis olcsóbb életet importálni onnan?

— **A bibornoki kar** az uj kinevezések után következőleg áll: van ma összesen 54 bibornok, 2 pedig in petto; ezek közül 41 olasz, 3 ausztriai, 1 magyar, 1 spanyol, 1 portugal, 1 irlandi, a többi franczia. — A bibornoki kar teljes számához hiányzik még 14. IX. Pius pápaskodása alatt száz bibornok halt meg, s ő 1846 óta 1873-ig 16 consistoriumban szintén százat nevezett ki. Életkorra nézve legöregebb bibornok De Angelis, ki 1792-ben született. Rangra nézve azonban idősebb nálánál Patrizi, lévén ez 1834-ben kinevezve, mig Angelis kinevezése 1838-ban történt. Az utolsó konklavében rézt vett bibornokok közül már csak 8-an vannak életben.

— **Egy szerkesztőségi bucsu.** A „Spener'sche Zeitung“ január elsejétől kezdve uj szerkesztőség alatt jelenik meg, s a nevezett lap szerkesztői valamennyien megváltak a szerkesztéstől. Ezek nevében egyik munkatárs: „Mog“ az olvasóközönséghez bucsuszót intézett, melyben a journalistákra vonatkozó következő érdekes részletek foglaltatnak: „Szónok és iró között közép-helyet foglalván el a journalista, e hivatások minden keserüségét élvezi, anélkül, hogy azok élveiben részesülne. Ha szenvedély fogja el keblünket, s azt kebeledbe akarjuk átültetni, olvasó, sohasem ismerjük beszédünk sorsát. Nem látjuk szemeidnek villogását, s nem halljuk lelkesülő szavadat, vajjon jóakarólag buzditó-e az, vagy roszalást fejez ki. Ha a hatás saját bűnünk nélkül elmarad, akkor hasztalan dolgoztunk. — Az idő nem hozza meg nekünk az elismerést. Hamar röppen el szavunk; s nincs hatalmunkban, hogy hangunk által uraljuk a közönség érzelmeit, hogy az akarat nélkül követni legyen kénytelen eszmemenetünket. Még a legroszabb könyvnek is jobb sorsa van, mint a mi szellemi termékeinknek. Ha te olvasni akarod, választasz magadnak egy csendes háboritlan órát; nekünk azonban ki kell erőszakolnunk a te figyelmedet a napnak ezer kellemetlenségei közepette. Lapod az üzleti órák szüneteit tölti be, vagy legfölebb a kávéházban olvasod, midőn melletted a dominó-kövei csattognak, s a léha semmittevés zaja csapkod füleid körül. — Legszerencsésebb még a czikkező, ha este, thea mellett ülsz olvasásához; de akkor is fiaid tombolnak végig szobáidon. Vagy reggel kell olvasnod, midőn feleséged haragszik valamiért. Mit érnek neked a közélet bajai, családi kellemetlenségeid mellett? Haragosan dobod el az ujságot, s nekünk kárba veszett egész napi munkánk. De mindamellettmégis jó dolog journalistának lenni, s a ki egyszer ez ösvényre tévedt, főleg napjainkban, nem igen hagyja azt el többé. Meglehet, hogy sokan, kik eddig békében, nyugodtan usztak tova az élet tengerén, visszariadnak a vad elemekkel való mindennapos küzdelemtől. Talán türelmetlenebb lesz, mint méltányos, ha egy szemtelem szélroham hajfürteit és a vizet szemébe csapkodja. Mi azonban, kik ifjukorunk óta megszoktuk a vizisten hamis játékait, nem félünk tőle, még akkor sem, ha a szelek robaja közben könnyü sajkánk elmerüléssel fenyeget. Nevetjük haragját s nyugodtan evezünk tovább, mig a vég-veszélyben a közelgő mentő sajkába menekülhetünk.“

— **Sir Bartle Frere**, e tudós utazó, érdekesen fejtegette közelébb az afrikai állapotokat az edinburgi „Philosophical Institution“ előtt. Kifejezést adott azon meggyőződésének, hogy Afrikában a rabszolgaság épen nem természetes és szükséges rosz s az ottani négerek ép ugy képesek szabad társadalmat alkotni, mint bármely más nép. És épen ezért nem helyeselheti Anglia afrikai politikáját, mely magukra hagyja a vad népeket. Ha más politikát követett volna az angol kormány: soha se lett volna Abyssiniával és nem lett volna Assantival sem háboruja. Csak bánni kellene tudni e népekkel, figyelemmel lenni érdekeik iránt és nem volna velök nagyobb háboruság. Az angol politika ellenkezőleg tesz. Elhanyagolja e népeket, eltüri apró sértéseiket; s aztán ha nagyobbá érlelődnek: akkor megtorolja ugyan, de teljesen szét is rombolja vele e népek állami életét. Abyssiniában megtörte a létezett kormányt, de nem gondolt tovább az országgal s teljes zürzavarban és anarchiában engedte át sorsának. Ez eljárásnak nem volna szabad az assanti háboru után ismétlődni s azt ajánlja Bartle Frere, hogy az angol kormány vegye gondjai alá az assantiak országát.

Budapest jótékony intézetei.

III. A pesti szegény-gyermekkórház.*

E jótékony intézet sokkal ismertebb mind a fővárosi, mind átalában az összes hazai közönség előtt, mint az általunk már leirt bölcsőde és gyermek-menhely. Mig ezek szűkebb körben mozognak s csekélyebb mértékben érintkeznek a közönséggel: a gyermekkórházban évenként több mint 7000 gyermek fordul meg, nemcsak a fővárosból, hanem az ország minden részéből; több mint 7000 anyának nyujtanak ott reménységet beteg gyermeke fölgyógyulásához, s a legtöbb esetben meg nem hiusuló reménységet.

A gyermekkórház czélját neve eléggé kifejezi. Alapitása nem uj dolog: már egy jóformán letünt nemzedék érdeme. Dr. Schöpf Ágoston pesti orvos volt az, ki 1839-ben először pendité meg ez intézet fölállitásának eszméjét. Fölhivására megalakult nemes keblü emberbarátokból a mintegy 400 tagot számláló gyermekkórház-egylet. Az egylet csakhamar annyi pénzt szerzett, hogy még ugyancsak 1839-ben meg lehetett nyitni a kórházat egy bérelt helyiségben, egyelőre 12 ágygyal. A szép kezdet szép fejlődésnek indult. A derék Schöpf orvos nemcsak a kórházban, hanem az emberszerető közönség közt is fut-fárad az uj intézet fölvirágoztatására. Főrangu férfiak és nők nyujtanak neki törekvéseiben segédkezet. A jótékonyságáról annyira ismeretes Mária Dorottya főherczegnő, József nádor neje lesz az intézet védasszonya; egyleti elnök Ürményi Ferencz kamarás és koronaőr. Az alapitványok szaporodnak, egy ezüst sorsjáték rendeztetik, s az intézet már 1845-ben most is meglevő tulajdon házába (ősz-utcza 2. sz.) költözik be. — Az 1848. és 1849. évek harczi zaja zavarólag hatott a szeretet csendes műveire. Az egylet elveszté tagjainak nagy számát, s az intézet is 1849. juliusában derék igazgatóját Schöpf, orvost. A megpróbáltatás e napjaiban a mostani, érdemekben gazdag igazgató Bókai János orvostudor volt az, ki erős akarattal s áldozatkészséggel ragadta kezébe e veszélyeztetett ügyet, nem hagyta szétomlani a bomló szálakat, megmenté a kórházat a jövőnek, s ezáltal annak második alapitójává lőn. A válság őt mint a kórház első segédorvosát érte. Az intézet vezetésével megbizatván, harmadfél éven át dijtalanul viselte tisztét s saját magából dijazta a mellette működő segédorvost. Szomoru napok voltak azok! Akkor még egy jótékony egyletnek sem volt szabad gyülésezni, szülék könyeit száritani, beteg gyermekek gyógyittatásáról tanácskozni. Ürményi Ferencz végre kieszközölte, hogy az egylet 1852. februárban gyülést tarthatott, mely őt ujra elnöknek, Bókai orvostudort igazgató-főorvosnak választotta. A visszanyert talajon uj élet ébredt. Az igazgató s a választmány buzgalma uj tagokat szerzett a régiekhez, uj alapitványok szerzésével növelte folytonosan a vagyoni állást. Gondoskodtak róla, hogy az 50-es évek honfi búba merült tevékenysége legalább a jótékonyság terén adjon életjelt: az 50-es években tett alapitványok száma meghaladta a 40-es évekét.

— Az alkotmányos korszak ez intézetre is áldáshozó volt. Fennállásának e harmadik évtizedében majdnem annyi alapitványnyal gyarapodott, mennyit az előbbi két évtizedben összesen nyert. Igy már az egylet azon helyzetbe jutott, hogy alaptőkéjének jövedelme s az évi tagdijak az intézet fönnállását biztositák. De a főváros népességének növekedő aránya, a közlekedés könnyültével a vidékről orvoslást keresők mind nagyobb száma, sürgetőleg követelte az intézet eddigi működésének nagyobb mérvben kiterjesztését s különösen a kórházi helyiség megnagyobbitását. Az egylet tehát, mely a gyermekek megvédése s átalában a gyermekgyógyitás terén országos érdemeket vivott ki: országos segélyért folyamodott. A nemzet bölcse Deák Ferencz, az egyletnek régi idő óta tagja, volt az, ki 1871. decz. 8-kán meleg szavak kiséretében benyujtá az egylet kérvényét a képviselőházhoz. Az országos törvényhozás ennek folytán már 1872-re 5000 forint évi segélyt szavazott meg a gyermekkórháznak. Azóta a helyiségeket megnövelték, az ápoló személyzet s az ágyak számát szaporitották, s az egylet élén állók most az intézet czéljainak mindenben megfelelő, nagyobbszerü épület fölallitását tervezik.

A kórház-egylet ügyeit az elnök, két alelnök s 24 választmányi tag vezeti. Sok országosan ismert nevet találunk ezek soraban. A jelenlegi elnök Ürményi József; alelnökök Csengery Antal és Morlin Imre; a választmányi tagok között találjuk Arany László, dr. Balogh Kálmán, Giczey Samu, Rőser Miklós, sat. neveit.

Az egylet tagjai háromfélék: alapitók, alapitó tagok és rendes tagok. Az alapitók legkevesebb 1050 forinttal egyes betegágyakat alapitanak, melyre ajánlhatnak is betegeket; az alapitó tagok 100 forinttal járulnak az egylet tőkéjéhez; a rendes tagok 6 egymás után következő évre 5—5 forint lefizetésére kötelezik magukat. Alapitó van jelenleg 55, alapitó tag 91, rendes tag 414. Az alapitók között találjuk az uralkodó család tagjait: V. Ferdinándot, Albrecht főherczeget s nejét Hildegarde főherczegasszonyt, a mi királyunkat és királynénkat; a főrendü papságból Kopácsy herczegprimást; ott találjuk többek közt Batthyány Lajos grófnét, Prónay Gábor bárót, Teleki Sándor grófot és nejét: Teleki Józefin grófnőt, Wodianer Albertet s nejét, Aczél Zsófiát; a pesti izraelita hitközséget, a hazai első takarékpénztárt, a pesti görög-oláh hitközséget. Az alapitó- és rendes tagok között ott van számos főur és főpap, különösen erősen van képviselve a fővárosi értelmiség s kereskedő osztály.

A kórház nyitva áll az 1—14 éves beteg gyermekeknek vallás- és születéshelyre való tekintet nélkül. A betegek vagy bejárók, vagy bent a kórházban ápoltak. Amazok száma természetesen sokkal nagyobb s 1872-ben 6737-re ment, mig a bentápoltaké 556-ra. A szegény gyermekek teljesen ingyenes orvoslásban s eltartásban részesülnek; sőt szükség esetén, ha a beteg gyermekkel anyjának is együtt kell lenni, az anya is ellátást kap a kórházban. Jobb módu szülék csekély ápolási dijat fizetnek a kórházban fekvő gyermekökért, az első osztályon 50, a másodikon 30 krt naponként. Az ápolt gyermekek legnagyobb számát természetesen a főváros szolgáltatja; de a vidékről, még az ország legtávolabb részeiből is visznek oda gyermekeket. 1872-ben budapesti gyermek volt 5968, és 769 az ország különböző részeiből. A vidéki gyermekeket, kik a legtöbb esetben a községektől kiállitott szegénységi bizonyitvány alapján ingyenesen fölvétetnek, leginkább oly bajok miatt hozzák szüléik messze földről az intézetbe, melyek sulyos természetüek, nagyon hosszadalmasak s legtöbb esetben fontos sebészi műtétet igényelnek.

A kórházban jelenleg 64 ágy van, elosztva a különböző osztályok közt. Van külön belgyógyászati, küteges, sebészi és szemészeti osztály. Az igazgató főorvoson kivül külön szem-, fül-orvos, villanyozó orvos, operateur (jelenleg Vidor Zsigmond, Bőke Gyula, Kétli Károly, Verebély László doktor urak) működnek minden dij nélkül az intézetben. Segédorvos van jelenleg 3: Neupauer János, Wittmann Lázár és Lorencz doktor urak. Ápolónő hét van a kórházban.

A gyermekkórház nemcsak humanisztikus, hanem tudományos czélokra is szolgál. Évenként több százra megy azon orvostanhallgatók és szülészettanulónők száma, kik ott az egyetemmel összeköttetésben levő gyakorlati gyermekgyógyitási előadásokat hallgatják. Ezen előadásokat az igazgató főorvos Bókai tanár tartja, ki már 1867-ben egyetemi rendkivüli tanárnak, 1673. elején pedig a gyermekgyógyitás körül szerzett érdemeimek méltó elismeréséül ő felsége által egyetemi rendes tanárnak neveztetett ki. E kineveztetés s az 5000 forint állami segély által a gyermekkórház eddigi szerény helyzetéből országos jelentőségü intézetté emelkedett.

A bejáró betegek számára naponként délelőtt 9—11-ig, délután 3—6 óráig történnek a rendelések. A különben csendes kórház ilyenkor megélénkül. Az előszoba zsúfolásig meg van tömve gyermekeiket vivő anyákkal. Az orvosi segélyt igénylő beteg gyermeket féltő szorongással ölelik keblükre, reménynyel tekintgetve a rendelőszoba felé, honnan a gyógyitást várják. Bent a szobákban az orvos urak működnek, körülállva az orvostanhallgatók nagy száma által. Ilyenkor mind a várószoba, mind a rendelő szobák nagyon szükek, s fölhivólag sürgetik a tervezet uj épület mielőbbi fölállitását. — Ha az apró szobák során — melyekben a gyermekek a fentebb emlitett betegségnemek szerint vannak elhelyezve — végig nézünk: csak elszomoritó az, a mit ott első tekintetre láthatunk; legalább az első benyomás mindenesetre csak szomoritó lehet az emberre. Ott egy operateuri asztal borzongással tölt el; emitt a sápadt gyermekarczok szánalomra ébresztenek. Az orvos egy már nagyobb gyermek ágyához vezet, kit csak pár nappal ezelőtt a mellkas hátulsó részéfölnyitása által szabaditottak ki a halált hozó mellhártyagyuladásból. Már jobban érzi magát — mondja, hálás tekintetet vetve orvosára. Ez már fölviditóbb jelenet volt. Amott egy másik ágy lábánál egy vidéki földmives ember ül. Gyermekének ébredését várja, mert már elhagyni készül őt, kinek egészsége a nemrégen lett operálás óta szemlátomást javul, mint pirosodó arcza is mutatja. Szegény atyja jó hirt vihet az otthon siró anyának! — Egy

*

* A két előbbi czikk »A pesti bölcsőde-egylet« és »A pesti gyermek-menhely« lapunk mult évi folyamának 50. és 52. számában jelent meg.

szobával beljebb egy jól öltözött nőt látunk járni az ágyak között, karján kisdeddel, saját gyermeke az, kit messze földről hozott ide, s most itt tartózkodik vele együtt a kórházban. — Lám, mennyit áldoz az anyai szeretet! — Fent az ágyak fölött apró táblácskákra vannak fölirva az illető ágyak alapitóinak nevei.... Lám, mennyit áldoz a nemes emberszeretet! A belépésnél tapasztalt kellemetlen benyomás már rég eloszlott, s a látogató emelkedett érzéssel s gondolatokkal hagyhatja el e helyet, hol oly szépen fölkarolják a beteg gyermekek ügyét.

Berekesztésül még csak néhány számot. Az egylet évi bevétele 1872-ben 19,000, kiadása 12,300 frt volt. A tőkésitett maradékra majd lesz szükség a tervezett épitkezés alkalmával. Érdekes volna tudni, mennyit adott már ki az egylet 35 évi fennállása óta a jótékony czélra; de erről minden utánjárásunk mellett sem kaphattunk kellő fölvilágositást. Az egylet jelenlegi vagyona, házába s biztos értékpapirokba elhelyezve 124,000 forintot tesz. — 1839—1872 végéig, tehát 34 év alatt összesen 121,884 beteg gyermek nyert orvoslást ez intézetben.

Hogy a fővárosban ily szép virágzásnak indult gyermek-kórházunk van, ez ránk nézve mindenesetre nagy gazdaság; de hogy vidéki népesebb városainkban egy sincs, az nagy szegénység.

Komáromy Lajos.

Az első szám.

— Fővárosi tárcza. —

Ki ne zengett volna már rólunk hirlapirókról régi dalt régi indiskrécióról? Az a hol fanyar, hol epés, hol tréfás, hol komolyan hangzó vád, hogy a titoktartás nem erős oldalunk — s ebben osztozunk veled szép olvasónő — kevéssel lehet ifjabb keletü, mint maga az első hirlap. Az apró titkok kifecsegését olykor nehezebben bocsátják meg az emberek, mint a komoly bántalmakat, s mig gyakran a legélesebb hirlapi czikk csak ideig-óráig tartó emoczióba hozza a megtámadt fél idegeit, addig egy körömfeketényi titok elárulása által oly ellenségeket szerzünk magunknak, a kiknek van gondja rá, hogy a régi dal régi indiskrécziónkról feledésbe ne menjen. És zengi e dalt mindenki, a ki valaha gyenge oldalai egyikét érintve találta, akár a komoly politikai tógába burkolt vezérczikkben, akár az ujdonsági rovat bő keretében, akár a tárczafecsegés, akár a szinbirálat nagy báli tudósitás rovataiban.

És ez a „mindenki" körülbelől te vagy, tisztelt nagy közönség.

Foglalj el bármily magasra helyzett állást a társadalomban, vagy kuporodj össze semmiséged átható érzetében a társadalmi rangfokozat lajtorjájának legalsó fokán; sugározzék még oly ágasbogas ősi korona a neved fölött vagy rejtőzzél még oly mélyen az igénytelenség sürü homályába; parancsolj bár egy fél világnak vagy legyen ezer urad, a kiktől szomoru léted föntartása függ; élj csendesen visszavonulva az élet vásári zsibajától, vagy keresd föl mohó vágygyal szórakozásai és élvei ezerszeres nemeit: s nem fogod kikerülhetni mégsem, hogy ne zengjed el, egyszer életedben legalább, a régi dalt a hirlapok régi indiskréciójáról.

De hát mi is szerinted az az indiskrécció?

Miniszter vagy, egy egész élet tanulmányát igénylő kormányzati szak legfőbb kezelője, tegyük föl a közlekedésügyié, s megtörténik rajtad, hogy nem tudod hány mérföld kiépitett s hány mérföld engedélyezett vasutja van az országnak, mikor a klubban vagy a bizottságban interpellálnak érte — s e bizonyára csak pillanatnyi feledékenységből eredt tájékozatlanságod a hirlapok utján az ország elé kerül, az alacsony indiskrécció, nemde?

Arisztokrata vagy, ősi nevedre és származásodra féltékenyen büszke főur, mint mondani szokás: gentleman tetőtől talpig, egy modern Bayard lovag „félelem és gáncs nélkül", a kinek már a bölcsőben szabatott elő a gavallérság. De megesik rajtad, hogy előbbi szállitód kifizetetlen árjegyzékekért — bizonyára feledékenységből nem egyenlitetted ki tartozásodat már négy év óta — bepörölt, s te elmaraszltatván, a kiküldött végrehajtót mint palotádba tolakodó „canaille"-t inasaiddal kidobatod, s a zajt ütő eset a hirlapokba kerül; — hát nem botrányos indiskrécció ez szerinted?

Vagy honatyává tett a nép bizalma és pártod támogatása, a törvényhozó nimbusza övezi fejedet, s egy kerület egész lakossága kiséri könnyen érthető érdekeltséggel szereplésed fázisait a nemzet választottjai körében, előre csüggve a szavakon, melyekkel kerületed többségének érzelmeit tolmácsolni fogod — holott te, nem tudom miért, hónapokon át nem érsz rá megjelenni az üléseken, sőt távol maradtál az utolsó döntő szavazásnál is, a hol pártod fölött a vereség fenyegető Damokles-kardja függött, s neved ezért méltó megrovás alá esik pártod közlönyeiben; — no, nemde, hogy ez vakmerő indiskrécció?

Vagy ország hivatalnoka vagy, adófizetők verejtékes pénzével fizetett tisztviselő, a kinek a hivatalos pontosságot s a közönség iránti udvariasságot állása szabja elő, de te erről megfeledkezvén, mint egy nagyur tiszzer keresteted magadat az ügyfelek által hivatalodban, s ha egyszer ott vagy, oly hangon beszélsz, mintha a persa sah vagy a khinai császár lenne komád vagy sógorod — s e miatt aztán a hirlapokban jól megérdemlett dorgatoriumban részesülsz; mi egyéb ez szerinted, ha nem a legsértőbb indiskrécció?

Vagy földi jókkal halmozott el a sors, neved nem egyszer fordul elő a telekkönyv jelentőségteljes lapjain s két-három nagy házat neved után ismer a közönség, de te háziuri jogaidat csak arra alkalmazod, hogy mint egy kis kényur önkénykedhessél lakóid fölött, megszoritva őket itt, korlátozva őket amott, vexálva őket mindenben — s lakóid keserve végre utat tör magának a hirlapok hasábjaiba; ugyan nem te kiabálsz-e leghangosabban ez „indiskrécció" ellen, a mint nevezed?

Vagy paedagogussá tett — nem az „istenek gyülölete" — hanem a biztos kenyér utáni vágy, s a „haza reménye", az ifju nemzedék mohón lesi ajkaidról a tudás igéit, de te — tán mert elfeledted már a mit tanultál vagy nem tudod a mit nem tanultál — oly szegénységi bizonyitványt állitasz ki magadról a kathedrán, hogy tanulóidis nyomára jönnek ismereteid hiányának, és tudatlanságod végre hirlapokban is szellőztetik: — no nem panaszkodol-e fölháborodva, hogy ez türhetlen indiskrécció?

Régi dal régi indiskrécióról mindez, a mit most elmondtunk, s ma nekem, holnap neked esik meg, hogy elzengjünk mi is. De az különös, hogy indiskrét emberekké csak akkor válunk, mikor esetleg egyszer a te gyenge oldaladat is találjuk érinteni. Mig a másokét bántjuk s mások apró titkairól lebbentjük el a fátyolt, addig derék, a közügyért s annak ezerszeres érdekeiért az igazság fegyverével harczoló bajnokok vagyunk előtted, a kikről csak a méltánylás hangján szólasz.

De ne legyen jogod azt hinni rólunk, hogy a magunk apró titkai közül — nevezheted házi titkoknak is — nem merünk elárulni neked egyet sem, tán valamely szigoru fegyelmi szellem miatt. Csak zengjük hát egyszer magunk is a régi dalt a régi hirlapirói indiskrécióról — és beszéljük el neked „az első szám" történetét.

Egy uj lap első számának históriáját természetesen. Ah, te, ki nem vagy hirlapiró, s kit nem tart levarázsolva igező bűvkörében az egyszer kezedbe ragadt irói toll hatalma — te nem éred föl képzelmed egész megfeszitésével sem, mit tesz az, egy uj napilap szerkesztőjévé lenni s először olvasni életedben neved előtt e minden magas czimnél többet nyomó két szót: „felelős szerkesztő." Megtestesülve látni a merész álmakat, melyeket az ifjuság tüzétől hevitett képzelmed akkor szött, mikor a szilas-balhási közlöny tárczájában először jelent meg lantod egyik zöngeménye nyomtatásban; ott látni magadat a czélnál, hová tehetséged és szorgalmad egész megfeszitésével törekedtél, midőn még országgyülési vagy törvényszéki tudósító voltál; elérni a legmagasabb hirlapirói rangfokozatot és mások dolgozataival szemben használni a szerkesztői vörös ónt, mely eddigelé téged fenyegetett; függetlenül intézkedni lapod tartalma felől s nem adni számot arról, a mit irsz, senkinek, lelkiismereteden kivül — ah, ez állapotnak lélekemelő magasztosságát csak hirlapiró képzelheti.

Két vagy három éve tervezgeted már journalista barátom egy uj napilap meginditását; futkosol pártférfiakhoz, kiadókhoz, nyomdászokhoz, jó barátokhoz, befolyásos ismerősökhez; emészted magadat titokban mindannyiszor, valahányszor egy uj lap megindulásának hirét hallod; zavart és szórakozott vagy nappal, izgatott és álmatlan éjjel, mert elméd mindig törekvéseid tárgyával foglalkozik, melyre gondolni előre is gyönyör s lelki kéj neked; kerülöd a társaságokat és nyilvános helyeket, mert belefáradtál már hosszu fölvilágositást adni ismerősöknek és idegeneknek, a kik vallatni kezdenek, minő politikai iránya lesz lapodnak, milyen befolyásos pártférfiak állanak hátad mögött, kik igérték meg eddigelé a publicistai közreműködést, minő alaku lesz lapod, hogyan fogod beosztani a rovatokat, számolsz-e az első évnegyedben legalább ezer előfizetőre, szerződtél-e már munkatársaiddal, nincs-e szükséged egy szorgalmas fiatal emberre, a ki már költeményeket irt és szótár segitségével tán németből is fordit, hol lesz szerkesztői szállásod, s igy tovább a végtelenségig. Boszankodol egy malitiosus ujdondászra, a ki más nevet adott lapodnak, mint a minőt te választál neki. Meg kell czáfolnod egy másik költött hirét, a ki azt irta, hogy fölhagytál lapmeginditási terveddel. Ajánlkozásokat veszel a vidékről oly emberektől, a kiknek soha sem hallottad nevét, de kik azt irják, hogy ők politikai pártentumok s meg fognak választatni képviselőnek, ha lapodból tiszteletpéldányt juttatsz nekik. De ki tudná elősorolni, minő zaklattatásokon kell átesned, mig csak odáig juthatol el, hogy megkössed kiadóddal végre a szerződést, mely döntő lépés törekvéseid valósitására.

Minél kevesebb nap választ el a lapod első számának megjelenésére kitüzött határnaptól, annálinkább növekedik izgatottságod és szaporodik gondjaid és teendőid száma. Éjfél után érsz csak rá hazatérni lakásodba, kimerülten és fáradtan, s a reggeli szürkület félhomálya már ismét ágyon kivül talál. Gondjaid nem hagytak nyugodtan aludni. Kinos álmok üldöztek. Egyszer azt hiteté el veled fölizgatott agyidegeid játéka, hogy elmulasztottad lapod biztositékát a törvény által kijelölt időre letenni, a miért pör indittatott ellened és te fogságba kerültél; máskor ijedten riadtál föl álmodból, melyben előtted láttad lapod első számának egyik példányát, tönkretéve a „metteur en pages" ügyetlensége által, a ki a vezérczikk helyére a közgazdasági rovat közleményeit helyezte.

Most már nem sietsz, hanem valósággal nyargalsz az utczákon. Nem tudod hová menj, kit keress föl előbb. A nyomdából, hol megmutatták a lap uj betüit, melyeket izléseteleknek találsz, elrohansz a kiadóhoz, ki elmulasztotta mellékelni előfizetési fölhivásodat egy elterjedt hetilaphoz. Sürgös utad onnét pártod nehány befolyásos férfiához visz, a kik lapod számára czikkeket igértek, melyeket te már a nyomdába szeretnél küldeni. Nem találod őket otthon, valószinüleg a képviselőházban lesznek már. Bérkocsiba ülsz tehát, s a házba sietsz. Ott azt hallod, hogy egy negyedóra előtt távoztak az ülésteremből s tán a klubba mentek. Keresed őket ott is, mire elküldenek egy szállodába, hol ebédnél találod őket. A czikkek csak holnap lesznek készek, hanem azért ott marasztaltatol ebédre, és már-már megnyugodsz, hogy egy fél óráig kipihenheted fáradt tagjaidat, midőn eszedbe jut egy ép erre az időre kitüzött találkozás. Csak levest ettél ugyan, hanem azért kalapodat fejedre nyomva éhes gyomorral tovább rohansz, nehogy valamikép hanyagságot tanusits lapod ügyeiben.

De végre bekövetkezik a nagy nap, mely látni fogja lapod első számának megszületését. Mennyit fáradtál, mennyit törted magad, mennyi illusiókat alkottál magadnak, mig megérhetted eddigi hirlapirói multad törekvéseinek valósulását. De a tudat, hogy kizárólag a magad emberségéből — képzettséged, tehetséged és szorgalmad összhangzatos megfeszitésével — küzdötted fel magadat idáig, feledteti veled a kiállott fáradalmakat és megedzi bizalmadat jövőd iránt, melyet nem csekély részben lapoddal forrasztottál egybe. Izgatott vagy ugyan ma is, tán még inkább, mint máskor, de szemeidből csak a megelégedés öröme sugárzik elő. E nap rád nézve oly jelentőségü, mint egy fejedelemre nézve a trónralépés ünnepélyes aktusa. Független kis fejedelem vagy lapod önálló birodalmában e naptól kezdve te is; és munkatársaid, a kik közjét lapod rovatait fölosztottad, tevékeny kormányférfiaid.

Annyi időd volt gondoskodni a lapszerkesztés segédeszközeinek beszerzéséről, s mégis az utolsó órában kell észrevenned, hogy megfeledkeztél nem egy szükséges kellékről. Elmulasztottad felszólitani a „Correspondenz-Bureaut", hogy küldje meg sürgönyeit, és most zavarban vagy honnét szerezz lapod első számába táviratokat. Külföldi lapjaid — bár előfizettél már reájuk — sem érkeztek még meg, és most nem tudnád honnét venni az anyagot a külpolitikai rovat betöltésére, ha „külföldész"-ed kevésbbé élelmes ember volna. De ő még délelőtt elolvasott nehány nagy kávéházban minden német és franczia lapot, s most emlékezete és jegyzetei után oly terjedelmes külföldi rovatot állitott elő, hogy betöltené vele a lap harmadát. Te ijedten hátrálsz meg ennyi buzgóság előtt. Nem igy csináltad te meg álmatlan éjszakáidban lapod első számának tartalomjegyzékét. Két vezérczikk, egy csomó föltünő politikai hir, egy-két eredeti levelezés, nehány üdvözlő és bizalmi nyilatkozat vállalkozásodhoz a vidékről, rövid, de tartalmas külföldi rovat, sok és élénken irt ujdonság, egy elmés tárcza, irodalmi és művészeti hirek, és tán némi közgazdaság — körülbelül igy állapitottad meg lapod tartalmát. Hát nem lehetne e gondos és avatott szerkesztői kézről tanuskodó programmot gyakorlatilag is valósitani?

Nem. Alig mulik el a délután első pár órája, s egy rémhir — melynél ijesztőbb rád nézve e perczben nem képzelhető — eszméletedet kezdi venni. A nyomda azt üzeni, hogy nem kell több kézirat! És üzeni ezt akkor, midőn iróasztalodon a fris hirek és érdekes közlemények egész halmazát rendezgeted lapod első számába sajtó alá. Midőn azt hitted, hogy legfölebb csak egy harmadát a lapnak láttad el eddigelé kézirattal. De hát nem csalódnak a szedők?

E gondolat pillanatnyi vigaszt kölcsönöz fölzaklatott lelkednek. Magad rohansz a nyomdába, hogy meggyőződjél miben áll a dolog. Ott aztán kimérik a szedők előtted a hasábokat, s te megsemmisülve látod, hogy egyetlen sor kézirat sem fér többé lapodba. De hát hogy történt mindez? Hát bizony félhasábos czikket akartál irni, és irói lelkesedésed két hasábra növesztette. Két külmunkatársad összesen ötöt irt — ez a tieddel együtt hét hasáb. Marad még három hasáb apróbb politikai hirekre, levelezésre, külföldre, tárczára, ujdonságokra, távirat okra, irodalmi és művészeti hirekre s közgazdaságra.

A világ forog veled, s ajkadra alig jön szó. Lapod első száma — ez a szám, melyről évekig álmadoztál, s melyet gondolatban ugy állitottál össze, hogy az irodalmi közméltánylást nem kerülhette volna ki — tönkre van silányitva. A czikkeket nem hagyhatod el; sem a tiedet, sem a külmunkatársaidét, a kik pártférfiak, s a kiknek nyilatkozatai a tieddel együtt a lap politikai irányát állapitják meg.

Nem remélhetsz hát semmit és magad sem tudod, hogy miért kérded a főszedőtől:

— A levelezések s a külföldi rovat nem férnek be a lapba?

— Nem.

— A tárcza sem?

— Az sem.

— Ujdonságok, irodalmi és művészeti hirek, táviratok, közgazdaság?

— Tán befér a tizedrésze annak, a mi már kiszedve van.....

Többet nem kérdezel, hanem fejedre vágod kalapodat, s rohansz haza csendes szobádba, a honnan szeretnél elő nem jönni vagy egy hétig, mig ismerőseid egykissé elfeledik, milyen kevéssé sikerült neked „az első szám."

Borostyáni Nándor.

Irodalom és művészet.

— **Petőfi egy pár elfeledt versét** ismerteti a „Fővárosi lapok"-ban Török Károly. Egyik: „Visegrád táján", hat sorból álló kis vers, mely Petőfi verseinek első kiadásában (1845) megvan, de összes költeményeinek sem az 1847-ben egy kötetben, sem az 1848-ban két kötetben megjelent kiadásába már nem vette föl. A másik elfeledett vers a „Nemzeti szinházi zsebkönyv" 1845-ki évfolyamában jelent meg, s következőleg hangzik:

Szinészdal.

Minden művészetek
Fején a koronа:
A mi művészetünk
Ellen ki mondana?
Mi szép, mi szép, mi szép
A mi földadtunk!
Legyünk büszkék reá,
Hogy szinészek vagyunk.

Csak árny, a mit teremt
A költőképzelet;
Mi adjuk meg neki
A lelket, életet.
Mi szép, mi szép, mi szép
A mi földatunk!
Legyünk büszkék reá,
Hogy szinészek vagyunk.

Mienk a hatalom
Az emberszív felett:
Idézni egyaránt
Mosolyt vagy könnyeket.
Mi szép, mi szép, mi szép
A mi földatunk!
Legyünk büszkék reá,
Hogy szinészek vagyunk.

Apostolok vagyunk
Az erkölcs mezején,
Apostoli szavunk
Téged kiált: erény!
Mi szép, mi szép, mi szép
A mi földatunk!
Legyünk büszkék reá,
Hogy szinészek vagyunk.

De a mit szinpadon
A népnek hirdetünk,
Ne hazudtolja meg
A cselekedetünk,
Ha meg nem teszszük azt
A mi földatunk:
Akkor gyalázat ránk
Szinészek nem vagyunk!

— **Az „Athenaeum" kiadásában** megjelentek: „Dembinski Magyarországon." A vezér hátrahagyott kézirataiból összeállitá Danzer F. Alfonz. Magyar kiadás; ára 2 frt. Szabadságharczunkra vonatkozó igen érdekes adatok vannak ebben, egyik nevezetes résztvevő fölgyezéseivel, melyek az 1848—49-iki nagy események megiróinak mindig forrásul fognak szolgálni. A kötet Dembinski életrajzát is közli, bevezetésül. — „Meghalt lelkek", satirikus korrajz, irta Gogol Miklós, ára 1 frt 50 kr. A hirneves orosz iró e művét előbb a „Hon" esti lapjának tárczája közölte, de méltó volt önállólag is kiadni e regényt, melynek erőteljes festései, az alakok eredetisége s lélektani érdekessége, a társadalmi viszonyok szingazdag ecsetelése a mi iróink figyelmét is megérdemlik.

— **Tudományos repertorium.** A m. tudományos akadémia mult évben elhatározta, hogy egy tudományos repertoriumot ad ki, melyben az összes magyar tudományra vonatkozó értekezések czimei összegyüjtessenek. Ez ügyben egy bizottságot nevezett ki, mely e munkát az akadémia beleegyezésével Szinnyey József egyetemi könyvtártisztre bizta. A terv szerint e nagy mű három osztályból áll. Az első a folyóiratokban előforduló értekezéseket, a második a napi- és hetilapokét tartalmazza, a harmadik osztályba pedig azon, a külföldi időszaki folyóiratokban megjelent művek vétetnek föl, melyek magyar tárgyakra vonatkoznak, vagy épen magyarból fordittattak. Szinnyey az első osztályt már el is készitette. Össze van abban gyüjtve valamennyi értekezés czime, mely 1781—1873-ig magyar, német és latin nyelven megjelent, s Szinnyey előtt ismeretes folyóiratokban látott napvilágot. A táblázat szerint ez idő közben megjelent:

	folyam		czimmel
183 folyóirat	672	1190 kötet s	33,450
116 évkönyv	356	318 „	4125
133 iskolai értesitő	498	498 füzet	730
62 naptár	256	256 kötet	5363
484 folyóirat stb	1782	2262 db s	43,668

A történetre vonatkozó értekezések majd felét képezik a czimek összes (43,668) számának. Jog és államtudományi értekezés összesen 2158 jelent meg. A történet után a gazdászat (4273), és a nevelés-tudomány (2201) van leginkább képviselve. Legkisebb (768) szám képviseli a bölcsészetet, mig a természettani tárgyakat sajátszerüleg 3298, s a theologiát, az egyháztörténetet ide nem számitva, 1109 értekezéssel találjuk képviselve.

— **Vallási tárgyu két munkát** kaptunk Petrik Géza kiadásából: Az egyiknek czime: „Vezérfonal a confirmatioi oktatáshoz." Irta Petrik János Jakab, soproni ág. h. magyar lelkész. Ára 20 kr. A másiknak czime: „Protestáns halotti bucsuztatók. Népiskolai tanitók használatára." Irta Marikovszky Gábor. Második kötet. Ára 80 kr.

— **Egy kis röpirat** jelent meg a Légrády testvéreknél ily czim alatt: „Észrevételek Weninger Vincze urnak a bankkérdésről irt, s a P. Naplóban megjelent czikkére." Irta Mellyes Boldizsár, nagymarosi jegyző.

— **A „Magyar Ujság"** szerkesztését e hó 20-ika óta Szederkényi Nándor képviselő vette át. Az eddigi szerkesztő: Irányi Dániel visszavonult a laptól.

— **A „Nyelvőr"** januárhavi füzete a szokott választékos tartalommal jelent meg, s egyik legérdekesb közleménye Szarvas Gábor értekezése a moldvai csángó magyarok nyelvéről, melyet az értekező az akadémia megbizásából tanulmányozott a csángok közt.

— **A „Természettudományi Közlöny"** jan. havi füzete érdekes tartalommal megjelent. Nagyobb czikkei: Than Károly értekezése „a légnemek szinképéről" és a londoni Royal institution nagyhirü tanárának Tyndallnak a „Társadalom és a tudomány" czimü, Amerikában tartott előadásának ismertetése. Azután apróbb közlemények következnek az állattan, ásvány- és földtan, csillagtan és meteorologia, növénytan és általános vegytan köréből.

— **Szaklap.** „Borászati Lapok" czim alatt jeles barátunk, dr. Entz Ferencz uj szaklapot inditott meg, melynek czélja odahatni, hogy boraink minőségének emelése által versenyképességet nyerjünk a világpiaczon, a mit csak az eddigi helytelen kezelés és számos más hátrányos körülmény megszüntetése után remélhetünk. A kiválóan gyakorlati irányu szakközlönyt ajánljuk bortermelőink figyelmébe; előfizetési ára egész évre 3 frt, megjelen havonként kétszer. Az előfizetési pénzek Budapestre, Légrády testvérek nyomdájába küldendők.

— **Ligeti Antal** derék tájfestőnknél Samassa, egri érsek, három nagyobb festményt rendelt meg, melyek már közel vannak befejezésükhöz. E festmények tárgyai: Szepesvára, a püspöki ódon templom- és residentiával. Kilátás Szepes-Váraljára, a branyiszkói magaslatról. Savnik, püspöki nyárilak.

Közintézetek, egyletek.

— **A magyar tud. akademiában** jan. 19-én a mathematikai és természettudományi osztály tartott ülést, s abban Martin Lajos kolozsvári egyetemi tanár értekezett az erőműtani csavar felületek elméletéről, melylyel Martin 20 év óta foglalkozott, s több értekezést is irt arról, és mindannyiszor megtámadták. Most tehát fölolvasásának fele válasz volt e támadásokra, másik része pedig erőműtani fejtegetés számokkal. Martinnak most Szily Kálmán válaszolt nehány szóval, kimutatva, hogy fejtegetése elején oly tévedést követ el, mely miatt minden következtetései megdőlnek. Ezután ugyancsak Szily K. Kohn Gyulának „A közvetlen manometrikus lángokról" szóló értekezését mutatta be igen röviden. Végre a folyó ügyek következtek. A Fáy-féle alapitványból kitüzött mezőgazdasági kérdés, melyre pályamunka nem érkezett, két évre elhalasztatik.

— **A természettudományi társulat** e hó 21-én tartá évi közgyülését, Than Károly elnöklete alatt, ki megnyitó beszédében azon czélokat fejtegette, melyeket a haza határain belül kell elérni a társulatnak. Ezután bendták a szavazatokat az uj tisztviselőkre. Szavazás után Szily Kálmán titkár tett jelentést a társulat munkásságáról és gyarapodásáról. A társulatnak jelenleg 3808 tagja van. A titkári jelentés egyszersmind elősorolta azon munkákat, melyek a társulat megbizásából folyamatban vannak; továbbá a kiadó vállalatban sajtó alatt levő műveket (Darwintől „A fajok eredetének" második kötete, Tyndalltól „A melegség mint mozgás); szólt továbbá a „Természettudományi Közlönyről", melynek a lefolyt évben 44 munkatársa volt. A titkár után Leutner Károly pénztárnok tett jelentést. A társulat jelenlegi vagyona 17,274 frt 30 kr, vagyis 5703 forint 60 krral gyarapodott egy év alatt. A könyvtárban pedig 2757 munka, összesen 4986 kötet van. Ejelentések után Konkoly Miklós, azó-gyallai csillagda tulajdonosa, inditványozta: a társulat tegyen lépéseket, hogy a fővárosban csillagda állittassék föl. Adakozás utján kellene létesiteni.

**

s valószinü, hogy a főváros ingyen adna hozzá telket. Hazánkban nagy szükség van erre, miután a gellérthegyi csillagdát a czitadella kedveért lerombolták, és most csak Ó-Gyallán van egy magán csillagda; az egri pedig nem foglalkozik semmi észleletekkel. Az inditvány bizottságnak adatott át részletes megvitatásra. Végül kihirdették a szavazatok eredményét, mely a társulat vezetését az eddigi jó kezekben hagyja. Elnök lett ujra Than Károly, alelnökök Balogh Kálmán és Say Mór; titkárok Szily Kálmán és Petrovics Gyula, könyvtárnok pedig Somogyi Rudolf.

— **Az egyetemi könyvtár** diszes palotája már emelkedik, s most a tisztviselők összeválogatására gondolnak, a mi hogy szerencsésen üssön ki, mindenki nagyon kivánja, a ki csak ismeri, hogy könyvtárunk ellen eddig mennyi volt a panasz. E téren valami sok szakemberünk nincs, de ha keresünk, mégis akad, s a könyvtári állomásokat jól betölthetik. Az egyetemi könyvtár egyik kisebb állomásán van például Szinnyei József, kinek ismerjük képességét és szenvedélyes buzgalmát, melyet a könyvészet terén tanusit; de ismeri ezt az akadémia is, mely ép most oly fáradalmas repertorium készitésével bizta meg, és végre ismeri a közönség is, egyebek mellett mint hirlapirodalmunk statisztikusát, a mihez hogy mennyi ügyszeretet és szorgosság kivántatik, eléggé mutatja a körülmény, hogy oly kevesen foglalkoznak vele. Müveltsége, ismeretei, tevékenysége és az ügy iránti egész buzgalma nagyon följogositnak bennünket arra, mikép bizonyosnak tartsuk, hogy az egyetemi könyvtár küszöbön álló rendezésével méltó helyet jelölnek ki számára.

— **A honvédmenház bizottsága** összeállitotta a menház pénztári vagyonának kimutatását a mult évről. E szerint 1874. január 1-jén a pénzvagyon tett 29,602 frt 39 krt. A deczemberhavi kiadás 284 frt volt.

Egyház és iskola.

— **A római konsistoriumban** a pápa e hó 17-én több püspököt praeconisált, többek közt Németh József csanádmegyei kanonokot is, kit a nyugalomba térő Bonnaz csanádi püspök utódjául emlegetnek.

— **A felnőttek oktatására** tavaly 70,000 frt volt megszavazva országgyülésileg, most pedig 60,000 frt. Csakhogy tavaly a felnőttek oktatása oly mérvü volt, hogy az ezzel foglalkozott tanitóknak még 55,000 frttal most is adósa az állam. Ezt legközelébb meg is fizetik nekik, de akkor csak 5000 frt marad az idei oktatásra. Azért e fontos ügygyel szünetelni fognak októberig, s akkor megkezdik ujra, remélvén, hogy a jövő évi költségvetésből fedezhetik a szükségeseket.

— **A magyar közjog a hazai egyetemeken.** A közoktatási miniszter a hazai egyetemekhez rendeletet intézett, mely szerint tekintve a magyar közjognak nemcsak tudományos, hanem a gyakorlati életre is kiható fontosságát, ezennel elrendeli, hogy a magyar közjog a tervezetben lévő uj szigorlati rendtartás megállapitása előtt a jogtörténelmi tanszakokból való szigorlat egyik önálló tárgyává e folyó tanévtől kezdve fölvétessék.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

— **Nagy-Körösön nincs esztergályos.** Ezt panaszolják nekünk onnan, s fölkérettünk kinyilatkoztani, hogy szivesen fogadnának ott egy jóravaló esztergályos mestert, s akadna is dolga, mert eddig mindenféle esztergályos dologért a szomszédvárosba kellett folyamodni, a mi pedig sok hercze-hurczával és bajjal van összekötve. A fölhivást Cs. Kovács György ur, az összes asztalosok nevében küldte hozzánk, s ekkép az esztergályosok figyelmébe ajánljuk.

—**Birtokeladás.** Gr. Haller a biharmegyei mező-telegdi birtokát, mely 14,000 hold kiterjedésü, eladta egy porosz konzorcziumnak.

Közlekedés.

— **Az összekötő vasuti hid** munkálataihoz már hozzákezdtek az ószszel a Csepel-szigetnél, nevezetesen a széső hidlábak építéséhez. A jégzajlás azonban most megrongálta az állásokat, s gépekben is kárt okozott.

— **A svábhegyi fogas-kerekü vasut** építése a „Központi vasuti és közl. közlöny“ szerint anynyira haladt, hogy megnyitása már junius hóban várható.

— **Mozgó postahivatalok** léptek életbe jan. 20-tól a czegléd-debreczeni, debreczen-királyházai, kolozsvár-püspök-ladányi vasutvonalokon, s ez alkalommal a budapest-gyulafehérvári mozgó-postahivatalnak működése a budapest-aradi vonalra szorittatik, illetőleg Arad-Gyulafehérvár közt külön mozgó-postahivatal létesül. E mozgó-posták főhivatása az általuk érintett vasutállomásokon vett levélpostai anyagot utközben átrovatolni és rendeltetési helyéhez képest a következő vasutállomásokon föltartóztatlan továbbitás végett leadni. A vasutállomások közelében lakó közönség egyszersmind azon helyzetbe jut, hogy közönséges leveleit a vonat megérkezéseig a vasutállomáson fölállitott levélgyüjtő szekrénybe és a vonat megállapodási tartama alatt a mozgó-posta-waggon levélgyüjtő-szekrenyébe adhatja föl.

Balesetek, elemi csapások.

— **Tűz a boulevardon.** E hó 22-én esti 11 órakor a váczi-boulevardon és a két szerecsenutcza sarkán levő Muráty-féle egy emeletes ház kigyuladt, s tetője egészen leégett. A tüzoltók éjfél utánra nyomták el a szomszédos házakat is fenyegető veszedelmet.

— **A Balatonon** ismét szerencsétlenség történt pár nap előtt. Hat halász bele szakadt a roskadozó jégbe, kik kivetett hálóikat akarták a lékből kihuzni. Ötöt kimentettek közülök, hanem a hatodik, családapa, rögtön eltünt a jégtáblák alatt.

¡Mi ujság?

— **Az orsz. magyar gazdasszony-egylet** kiállitása e hó 18-án nyilt meg a kigyó-utczában levő Rottenbiller-féle ház első emeletén, hol hat szobát foglal el. A buzgó egylet, mely annyit fárad a jótékonyság körül, s oly kitünően berendezett árva-intézetet tart fent, minden évben szokott kiállitást rendezni a női ipar és gazdasszonykodás körébe vágó tárgyakból, de oly érdekes és változatos kiállitása még nem volt egy sem, mint a mostani. E változatosságot nagyban növelik ama női kézimunkák, melyek már a bécsi közkiállitáson is kitüntetést nyertek; továbbá Xántus János khinai gyüjteményeiből, telve a legsajátszerübb és ügyesen, izléssel dolgozott tárgyakkal. Az első teremben, melyet Xántus keletázsiai és khinai gyüjteményei, továbbá az iparmuzeum számára Bécsben vásárolt tárgyak foglalnak el, találkozunk az egylet több árvájával, kik ott egyetmást rakosgatnak, és segitenek a kiállitás rendező hölgyeinek. Mindannyian egészséges arczu, derült tekintetü leánykák ezek. Hogy mi minden látható itt, azt nehéz volna elősorolni csak nagyjából is. A gazdasszonykodás, az eleségtár minden neme képviselve van; terminyek, befőzöttek, aszétli-maszétli — mint az alföldi ember mondja az asztalok izes luxus-articulusaira. A dolgos tündérujjak mennyi nyomát látjuk még mindenfelé, himzés, varrás, kötés, horgolás stb. alakjában. E kézimunkák kiállitásában előkelő hölgyek is résztvettek. Többi közt Pöltenberg tábornok özvegye is elküldte azt a gyöngygyel remekül himzett asztalboritót, melyen harmincz évig dolgozott. Ára tizezer forint volt a bécsi tárlaton, s mint hallatszik, közelebb megvették. Gr. Zichy Józsefné, szül. Metternich herczegnő is hármat küldött ama művészi kézmunkáiból, melyekkel a bécsi tárlaton kitüntetést nyert. Továbbá Nváy Konstantiától föltünően szép virághimzés; Braun Lajosnétól domboru varrásu pamlagvánkos, melyre kevély fáczán van himezve, stb. De mindezt csak mutatványképen emlitettük, az egészet ugy sem mutathatjuk be. Vannak még ékszerek, szekrények, papirszőnyegek, s egyéb hazai gyártmányok, melyek a női közönséget érdekelhetik, s érdeklik is, mert folyton sokan nézik a kiállitást, ugy hogy az első három nap jövedelme közel ezer forint volt. A 20 kros belépti dij és 10 kros sorsjegy mellett igen jövedelmező az étterem, hol nem kinálnak senkit, de ha valaki kér, kap pompás falatokat szép hölgyek kezéből. Most pénteken halászlé volt napirenden. Minden adagnak mérsékelt szabott ára van. A kiállitásban sokan vettek részt, még vidékről is, s azok elrendezéséről, valamint a tárlat fölállitása körül Kralovánszky Istvánné és Braun Lajosné urhölgyek buzgólkodnak, gr. Zichy Pál Ferenczné pedig az elnöki felügyeletet teljesiti. A jövedelem az árváknak van szánva.

— **Udvari hirek.** A királyné most csaknem naponként résztvesz a rákosi rókavadász-társaság falkavadászatain. Hétfőn este érkezvén vissza Münchenből, kedden reggel már megjelent a vadászok találkozó helyén. — Rudolf trónörökös a jövő hóban Münchenbe utazik nővére, Gizella főherczegnő meglátogatására, kit férjével együtt a tavaszra Gödöllőre várnak.

— **Torontálmegye főispánjává** Hertelendy József, nagy-kikindai törvényszéki elnök nevezetett ki.

— **Deák arczképei.** Deák Ferencz 1861-ben a városi árvaházra ruházta arczképének kiadási jogát kizárólag. Lett is belőle nagy jövedelem. Most egy Tornóczy nevü vállalkozó arra kérte a tanácsot, hogy ha megengedi neki Deák F. olajnyomatu arczképeinek árulhatását: ezer forintot, vagy minden egyes példány után egy forintot ad a városi árvaházra. Az illető bizottságban az az inditvány merült föl, hogy adjon mind a két árvaházra ezer-ezer forintot s akkor a jog engedélyezhető neki.

— **Egy elaggott és megvakult** honvéd-századosra hivják föl a lapok a könyörületesek figyelmét. A 77 éves öreg a legnagyobb nélkülözésekkel küzd, s most gyüjtést inditott meg számára a „Hon.“

— **Budapest nevét** a külföldön még nem ismerik és sokszor megtörténik, hogy igy czimzett leveleket az idegen posta nem tud hová szállitani. Körösi József, a fővárosi statisztikai hivatal igazgatója tehát azt javasolja a városnak, hogy kéretnék meg a kormány, mikép diplomatiai uton értesitse a külföldet a magyar főváros uj elnevezéséről.

— **A népszinház és operaház tervei** e hó 15-kén az illető bizottságokhoz már beérkeztek. Az operaház terveinek elkészitésével Ybl, Skalnitzky, Linzbauer és Steindl épitészek Pestről, Fellner Bécsből és Bohnstedt Gothából voltak fölszólitva 2500 frtnyi tiszteletdij mellett. A biráló-bizottság, Ribáry József, Rochlitz Gyula, Szumrák Pál, Gerlóczy Károly, Pulszky, Szigligeti és Véber Antal tagokkal, elhatározta, hogy a beérkezett tervek bővebb tanulmányozhatás végett 14 napon át kiállitva legyenek, mely idő alatt azonban közös tanácskozmányok fognak tartatni. A tanulmányok befejeztével a bizottság itéletet mond és ezután ugy az összes terveket, valamint a bizottság itéletét is indokaival együtt nyilvános helyen a közönség elé állitja. — A népszinházra három terv adatott be. A Gregersen G. terve 650,000 ft, a Buzzi és Kelleré 666,700 ft 72 kr. a bécsi „Union Bau-Material„ társulaté pedig 700,000 ft. kölségvetéssel jár. Ez ajánlatok fölött már határozott a bizottság, és egyiket sem fogadhatta el.

— **Vadászterület a király számára.** A vadakban gazdag ungmegyei korona uradalomhoz tartozó Turia-Remete közelében fekvő erdőségből vadászterület gyanánt egy nagy részt tilosnak hasitnak ki a király számára, s ugyanott fejedelmi vadász-kastélyt is akarnak épiteni.

— **Jótékony hagyomány.** A közelebb elhunyt Gerenday Józsefné, szül. Sebastiani Alojzia asszony a tud. akadémiának, a vakok intézetének, a zene-konzervatóriumnak és József-főárvaháznak 500—500 forintot, a pesti bölcsődegyletnek 400 forintot, a Rókus-kórháznak 250 frtot, a belvárosi ferenczrendüek templomának 100 forintot hagyott.

— **Főnyertes.** A hitelsorsjegyek legutóbbi huzásánál Albrecht főherczeg csinált haupttreffert, s nyert 200,000 frtot. E mellett kisebb apró nyereményekkel is szolgált neki a szerencse.

— **A siámi ikrek,** mint egy new-yorki távirat jelenti, e hó 21-én meghaltak. Az összenőtt páros ember tehát oly szervi összeköttetésben volt, hogy nem élhették túl egymást, s az egyik halálát két óra mulva a másik elhunyta is követte.

— **Sikkasztás.** A pestmegyei hatóság megkeresése folytán Ország Elek megyei tisztviselő, ki sikkasztással vádoltatik, pár nap előtt este a fővárosban befogatott. — Fiuméből pedig a m. k. államvasut ottani állomás-főnöke illant meg 16,000 frttal.

— **Öngyilkosság.** Rozsnyóról irják, hogy a feledi postamester agyonlőtte magát e napokban, és pedig azért, mivel több ezerekre menő pénzösszeget, mely a vasuti fővállalkozó, Bachstein Armin ur által adatott föl, elsikkasztott. — Martin kegyesrendü tanár Nagy-Becskereken, mint a „Torontál“ irja, meglőtte magát. Nem halt meg, de életéhez alig lehet remény.

— **102 éves nőt** temettek el Szatmáron. Horváth Mária, e hó 8-án a téglaszinben végelgyengülésben elhalt, szegény sorsu nő volt ez, — ki a sokszor hiányzó jólét nélkül, egy évszázadig küzdött az élet bajaival.

Halálozások.

Szentviszlói Deseő Ádám, kir. tanácsos és Aradmegye volt főispánja, elhunyt e hó 16-án Aradon 70 éves korában. Ugyancsak Aradon hunyt el Lippert Ferencz, a város egyik legbecsültebb polgára, 77 éves korában. Kiterjedt rokonság gyászolja halálát.

Udvardy Ignácz, veszprémi kanonok, tudományos férfiu és derék emberbarát, elhunyt e hó 17-én.

Schügerl Ferencz, budai kereskedő, a fővárosi bizottság tagja és tevékeny polgár, elhunyt e hét elején. A főváros régibb képviseletének egyik volt tagja: Grund Ágoston sertéskereskedő is kimult 73 éves korában.

Edl Adolf, győri polgár, s városi bizottsági tag, meghalt e hó 14-én 58 éves korában.

Gáti János tisza-vezsenyi ref. tanitó, elhunyt e hó 14-én, munkás élete 64. évében. A boldogult, ki a tanitói pályán 44 év óta működött, s ebből 38 évet Tisza-Vezsenyen töltött, halála előtt 9 nappal veszté el nejét.

Tengely-Axmann Gyula, fiatal szinész, a Miklósi-társulat volt tagja, elhunyt a fővárosban 24 éves korában, s a nemzeti szinház énekkarának gyászdalai közt temették el.

Elhunytak még: Feyler József, nyug. kapitány s Dévény város előljárója; Rácz György, debreczeni kereskedő; dr. Lengyel Gyula szepsi-szt.-györgyi törvényszéki orvos neje, szül. Wagner Janka asszony 22 éves korában; Viczián Pál, Kis-Kőrös városának több évig előljárója; Miklósváry Péter, 1848 óta dantovai plebános 84 éves korában; Szabó János, a kalocsai egyházmegye legidősb káplánja, Foktűn 80 éves korában; Fifánszky János, arad-városi elemi tanitó, 62 éves korában.

A külföld halottai közül megemlitjük gr. Berg orosz tábornagyot, ki e hó 18-án megszünt élni Szentpétervároon. Emlékét a lengyelek átkozzák. Égő falvakon kivül nem hagyott maga után mást, mint vérrel irt nevét. A lengyelek elnyomatásánál, mint Varsó parancsnoka, játszott kegyetlen szerepet Muravieff után, s kivégeztetéseit, embertelenségeit sokat emlegették 8—10 év előtt a lapok. Különben ő volt, ki 1849-ben mint az orosz udvar megbizottja járt Bécsben a czári segély ügyében a magyar szabadságharcz elnyomására. Ezért az osztrák kormány grófsággal tüntette ki.

Mária Terézia, néhai molinai grófnő, szül. portugalli királyi herczegnő, elhunyt 80 éves korában. Halála folytán az udvar tiz napi gyászt rendelt el.

Statisztikai jegyzetek.

— **A krachos év történetéből.** Az alapitási és vállalkozási szerencse-lovagokra a mult év nagyon dús szomoru eseményekben, melyek árát becsületes emberek is keservesen megadták. Csak igen rövid ideig, a május hóban beállott nagy krach napjáig lehetett folytatni a gründolás, konczesszió-vadászat fosztogató mesterségét; azontul az egész évben pangott ezen üzletág is. Hanem a négy első hónapot is becsülettel fölhasználták az illetők, mint a következő statisztikai adatokból kiviláglik: A kereskedelmi miniszteriumhoz a mult évben, — vagyis tulajdonképen a válság bekövetkezteig, — beadatott 187 folyamodvány bank- és iparvállalat, — 76 folyamodvány takarékpénztárak és 130 folyamodvány előlegezési egyletek alapithatása végett. A bank-, iparvállalat- és takarékpénztár alapitására vonatkozó 263 folyamodvány közül Budapestre 89 esik, az előlegezési egyletek közül alig egyharmad, miből eléggé kiviláglik, mily épületes haladásnak örvendett már vidéken is az alapitás mestersége. A szorosan vett bank-konczessziók közül 33 jutott Budapestre, továbbá 3 takarék-hitelegylet, 10 jelzálog és mezőgazdasági társulat és 21 épitőtársaság, a többi a főbb vidéki városok közt oszlott szét s különösen kitüntek Arad, Szeged, Debreczen, Pozsony, Temesvár, Sopron, Kanizsa, Fiume, Kaposvár stb. — Talán fölösleges is hozzátennünk, hogy e tömérdek konczessziónak csak igen parányi része lépett valósággal életbe, a folyamodások nagy része a miniszterium archivumában nyugszik s fog nyugodni alkalmasint örökre, tanuságot szolgáltatván azon örült lázról, mely tavaly piaczunkon uralkodott. Ki ne csodálkozna, ha olvassa, hogy Budapesten a már létezőkön fölül még 43 bankot, 6 takarékpénztárt, 3 takarék-hitelegyletet és 40 előlegezési pénztárt és 21 épitőtársulatot akartak alapitani.

— **Pest város adópénztárának forgalma 1873. évben.** A volt pestvárosi adópénztárba 1873. évben befolyt adóösszegek következők: államadók 4.465,250 frt 57½ kr., községi adók 1.674,890 frt 1¼ kr., közmunkaváltsági adó 15,933 frt 85 kr., ipardijak 262 frt 83 kr., összesen 6.156,337 frt 27 kr. Ha tekintjük a lefolyt 1873. év mostoha viszonyait, ezen összeg mindenesetre kielégitőnek mondható.

— **A muzeum könyvtárát** december havában 1175-en látogatták, s 36 kéziratot és 2808 könyvet használtak.

— **A porosz egyetemeken** a mult tanév második felében 827 tanár és 7199 hallgató működött. E 7199 hallgató közül több mint 6000 poroszországi, 9 franczia, 44 magyarországi, 13 román, 190 orosz, 6 török van; az Európán kivüli földrészekből: 13 afrikai, 83 amerikai, 21 ázsiai és 2 ausztráliai.

Nemzeti szinház.

Péntek, jan. 16. **„Csók.“** Eredeti vigjáték 3 felv. Irta Dóczi Lajos.

Szombat, jan. 17. **„A hugenották.“** Opera 4 felv. Zenéjét szerzette Meyerbeer.

Vasárnap, jan. 18. **„Két pisztoly.“** népszinmű 3 felv. Irta Szigligeti.

Hetfő, jan. 19. **„Sganarelle.“** — **„A pórul járt negédesek.“** — **„Kénytelen házasság.“** 1 felvonásos vigjátékok. Irta Moliére; ford. Szász K.

Kedd, jan. 20. **„Tell Vilmos.“** Opera 5 felv. Zenéjét szerzette Rossini. (Ellinger J. k. a. szerződött tag föllépteül.)

Szerda, jan. 21. **„Csók.“** Eredeti vigjáték 3 felv. Irta Dóczi Lajos.

Csütörtök, jan. 22. **„A bolygó hollandi.“** Opera 3 felv. Szövegét és zenéjét szerzette Wagner Richárd.

Szerkesztői mondanivaló.

— **D. Emil.** Bár „vers“ volna legalább, olyan a milyen, nemhogy még „költői mü.“ Gyarlóság!

— **M. J.** „Kedves szülőm!“ Syntaxisták (a kik még a poézist nem tanulták) irhatnak ilyen verseket ujévre a szüléjöknek. Jól teszik. De legalább nem gondolnak arra, hogy még nyilvánosság elé is adják.

— **Sz. Zs.** A „Bánatkönyekben“ ha mi kevés eszme és tartalom van is, a nehézkes forma s verselésbeli járatlanság miatt nem érvényesülhet. Sok gyakorlat kell ahhoz, mig csak egy kis daleszmét is kellőleg s költőileg birunk kifejezni.

— **H. J.** „Az utolsó bárd.“ Arany „Vélszi bárdjai“-hoz nem ily utóhang illik. Gyönge, nagyon gyönge hang ez, azután a hatalmas akkord után!

— **Csácza.** P. M. A lapokat, azt hiszszük, azóta megkapta. Buzgalmáért fogadja köszönetünket.

— **Olajág.** Csinos. Kevés simitással, jöni fog. De nem kaphatnánk-e egyszer prózát is? abból a sikerült modorban irottból, a minót pár év előtt, egy népismertetési czikket, öntöl közöltünk volt.

— **Két költemény.** Egyikben a „Furulyaszó“-ban van némi költói hang; egyes helyeken a kifejezést is eltalálja; de még sok ki nem tisztult elem vegyül hozzá. Később talán sikerültebb is kerülhet onnan.

— **„Furcsa csók.“** De — furcsa vers!

— **„Barátomhoz.“** Elég csinos nyelv; az érzés is őszinte hangon szól; a forma is izlésre mutat. Csak a költőiség hiányzik a tartalomból, s a művészi alakitás a kivitelből.

— **Septe.** E. J. A „P. Ujd.“ legközelebbi számában adjuk. Tudósitásait jövőre is kérjük.

— **Pásztó.** Megkaptuk és egyebeket is várunk. Üdvözletünk.

— **K.-Sz.-Miklós.** B. A kivánt mult évi számokból, a mi még megvan, rövid idő alatt megküldetjük.

SAKKJÁTÉK.

738-dik számu feladvány.

Az angol feladvány tornából.

Sötét.

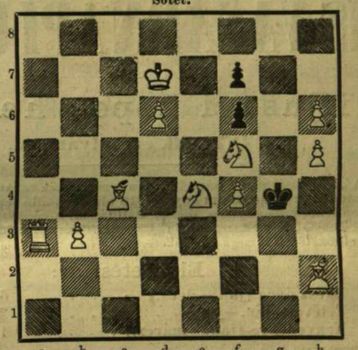

Világos.

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

A 733-dik számu feladvány megfejtése.

(Kürschner M.-töl Bambergben.)

Vil.	Söt.
1. Vh7—b7 . . .	Kd3—e4: (a)
2. Hd5—e3 . . .	Ke4—d3
3. Vb7 b1† . . .	Kd3—e2—c3
4. Vb1—b3—f1 mat.	
a)	
1.	Kd3—c4: (b)
2. Vb7—c6† . . .	Kc4—d3
3. Hd5—b4† . . .	Kd3—d2
4. Vc6—c2 mat.	
b)	
1.	Ff4—e3
2. Vb7—b2 . . .	Kd3—e4:
3. Vb2—g2† . . .	Ke4—f5—d3
4. Vg2—g4 vagy Hc4—b2 mat stb.	

Helyesen fejtették meg: *Veszprémben:* Fülöp József. — *Gelsén:* Glesinger Zsigmond. — *Debreczenben:* Zagyva Imre. — *Sárospatakon:* Gérecz Károly és Hubay Gyula. — *Sziget-Csépen:* Mayer Károly. — *Cséczán:* Pick Mór. — *A pesti sakk-kör.*

— **(A pesti sakk-kör)** f. hó 25-én délután 5 órakor saját helyiségében tartja rendes évi közgyülését.

HETI-NAPTÁR.

Hónapi- és Hetinap	Katholikus és protestáns naptár		Görög orosz naptár	Izraeliták naptára	Nap hossza	Nap kél	Nap nyug.	Hold hossza	Hold kél	Hold nyug.
	Január		jan. (ó)	Seb. R.	f. p.	ó. p.	ó. p.	f. p.	ó. p.	ó. p.
25	**Vasár**	D 3 Pál ford.	D 3 Pál ford.	13 F Hermyla	7 Gedeon	298 16	7 46	4 36	299 49	8 55	3 31
26	Hétfő	Polikárp p	Polikárp	14 **Szabbasz**	8	299 17	7 46	4 37	314 16	9 25	5 56
27	Kedd	Aranysz. János	Krizosztom	15 Thebai Pál	9 Xylopho.	300 18	7 45	4 38	328 29	9 46	7 22
28	Szerd.	Nagy Károly	Margit	16 Péter sz	10 Hebron	301 19	7 43	4 40	343 42	10 6	8 47
29	Csüt.	Szal. Ferencz	Valér	17 N. Anna	11	302 20	7 42	4 41	359 28	10 25	10 9
30	Pént.	Martina szüz	Adelgunda	18 **Athanás**	12 Enók	303 21	7 41	4 43	12 40	10 43	11 31
31	Szom.	Noloskai Péter	Virgil, Gilla	19 Makár apát	**13 Sab. Boo**	304 22	7 39	4 45	26 49	11 3	regg.

Hold változása. ☽ Első negyed 25. reggeli 1 óra 56 perczkor.

TARTALOM.

Báró Bánffy János (arczkép). Megyek! — Franklin Benjámin. — Bikaviadal Szevillában (képpel). — Bazaine számüzetési helye (képpel). — A tenger szinének sülyedése. — Jellemrajzok. — A mangrovok között (vége). — Spanyolországi temető (képpel). - Egyveleg. — **Melléklet:** Budapest jótékony intézetei. — Az első szám. — Irodalom és müvészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. - Balesetek, elemi csapások. — Mi ujság? — Halálozások. Statisztikai jegyzetek, — Nemzeti szinház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felelős szerkesztő **Nagy Miklós.**
(L. czukor-utcza 11. sz.)

HIRDETÉSEK.

A legbiztosabb és legkellemesebb szer

váltóláz ellen,

különösen gyermekeknél, kik a keserü Chinint másképbevenni nem képesek, a

Chinin-csokoládé

és a

Chinin-czukor

Rozsnyay M. gyógyszerésztől Zomban Tolnamegyében, melyeket a magyar orvosok és természet-vizsgálók nagy gyülése

Fiuméban pályadijjal koszoruzott.

Kapható vagy megrendelhető a birodalom minden jóhirü gyógyszertárában.

A hamisitásoktól óvakodni kell!

Mindenki csak a **Rozsnyay M.-féle pályakoszoruzott készitményt** kérje és fogadja el. 135 (11—0)

A „**Franklin-társulat**“ magyar irodalmi intézet kiadásában, (Budapest, egyetem-utcza 4-dik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

CZIRÁKY A. M. gróf

A MAGYAR KÖZJOG ALAPVONALAI.

Szerző nyomán irta **HEGEDÜS LAJOS.**

Harmadik bővitett kiadás. (8-rét, 416 lap.) Füzve 2 frt 50 kr.

GYÜRKY ANTAL.

Az uj szolgabirói hivatal kézikönyve.

Hivatkozva idevonatkozó törvényekre,

ministeri s megyehatósági szabályrendeletekre,

számos iránnypéldákkal

és gyakorlati utasitásokkal ellátva.

Megyei tisztviselők, ügyvédek, jegyzők és községi elöljárók használatára.

8-rét, 280 lap. füzve 2 frt.

Legterjedelmesebb képes hetilap, mindketnemü ifjuság számára.

Előfizetési fölhivás

a

KIS VASÁRNAPI UJSÁG

czimü

ifjusági képes hetilap

1874-dik évi folyamára.

A „**Kis Vasárnapi Ujság**“ 1874-ben is megjelenik **egész éven át**, tehát **az iskolai szünidő alatt is, hetenkint egyszer, 16 oldalból álló nagy iven, számos képpel, szép fehér erős papiron, diszes kiállitással.** A megjelenést illetőleg ugy intézkedtünk, hogy a „**Kis Vasárnapi Ujság**“-ot már **vasárnap reggel valamennyi**, még **vidéki előfizetőink is megkaphassák.**

Előfizetési ár:

Egész évre (jan.—decz.) . . . . . 6 frt. — kr.
Félévre (jan.—jun.) . . . . . 3 „ — „
Negyedévre (jan.—márcz.) . . . . . 1 „ 50 „

Különös kedvezményül egész-éves előfizetőinket egy diszes, keretbe illeszthető nagy képpel fogjuk meglepni, mely képnek bolti ára **2 frt.** Megjegyzendő, hogy a jutalomképet azon **féléves** és **negyedéves** előfizetőink is megkapják, kik előfizetéseiket **időnkint megujitva**, a „**Kis Vasárnapi Ujság**“-ot egész éven át járatják. **E jutalomképért semmi utánfizetés nem jár.**

Minden félévben az első számmal **színes boritékot** küldünk, melybe a következő számokat be lehessen rakni.

Az előfizetési pénzeket (legczélszerübb postai utalványnyal) **mielőbb** kérjük beküldeni a „**Kis Vasárnapi Ujság**“ **kiadó hivatalába** (Pest, egyetem-utcza 4. sz.), hogy a lap szétküldése semmi akadályt se szenvedjen.

Egyszerre beküldött 10 előfizető után a t. gyüjtőknek tiszteletpéldánynyal szolgálunk

Kelt Pesten, deczemberhóban, 1873.

„Franklin-Társulat“,

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda (ezelőtt Heckenast Gusztáv a „Kis Vasárnapi Ujság“ kiadó-tulajdonosa.

A „**Franklin-tarsulat**“ magyar irodalmi intézet kiadásában, (Budapest egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

Hajnik Imre.

Magyar alkotmány- és jogtörténelem.

1. füzet. **Bevezetés a magyar alkotmany- és jogtörténelembe.** (8-rét, 38 lap) füzve . . . . . 40 kr.
2. füzet. **Az ős magyar nemzeti szervezet és ennek előzményei hazánkban.** (8-rét, 46 lap) füzve . . . . . 40 kr.
3. füzet. **A szent István-féle alkotmány.** Első rész: **Alakulási és virágzási korszak.** (8-rét, 112 lap) füzve . . . . . 1 ft. 10 kr.
4 füzet. **A szent István-féle alkotmány.** Második rész: **Hanyatlási korszak.** (8-rét, 80 lap) füzve . . . . . 80 kr.
5. füzet. **A magyar jogélet az Árpádok alatt.** (8-rét, 112 l.) füzve 1 ft. 10 kr.
I. kötet. **Magyar alkotmány és jog az Árpádok alatt.** (IV 376 l. 8-rét 4 ft.

Kautz Gyula.

A pénzügytan rendszere.

A m. tud. akadémia által Marczibanyi-díjjal koszoruzott dolgozat kézikönyvül fötanodai- és magánhasználatra.

Második, átdolgozott és tökélyesbitett kiadás.

(Nagy 8-rét, XII., 257 l.) Ára füzve 2 ft.

KAUTZ GYULA.

NEMZETGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGYTAN.

A m. tud. akad. által Marczibányi-díjjal jutalmazott dolgozat.

Második átdolgozott és javitott kiadás.

I. kötet: Nemzetgazdaságtan rendszere 4 forint.
II. kötet: Pénzügytan 2 frt.

Döntvénytár.

A magyar kir. Curia semmitőszéki és legfőbb itélőszéki osztályának elvijelentőségü határozatai.

Gyüjtötték:

Dr. Dárday Sándor, dr. Gallu József, Szeniczey Gusztáv és Zlinszky Imre

I. és II. folyam, negyedik kiadás (252 lap 8-rét **2** ft.
VIII. » (219 lap 8-rét) . . . . . **2** »
IX. » (223 lap 8-rét) . . . . . **2** »

A KÓRISME

megállapitására szükséges vizsgálati módszerek.

Irta

ifj. Purjesz Zsigmond,

orvos-sebész tudor stb.

Kis 8-rét, VIII és 144 lap. **Ára 1 forint 20 krajczár.**

Érdekes uj könyv.

„**Franklin-társulat**“ könyvkiadó-hivatalában Pesten (egyetem-utcza 4-dik szám alatt), megjelent és minden könyvárusnál kapható:

A talmudzsidó.

Minden rangu zsidó és kereszténynek megszivlelésül bemutatja.

Dr. Rohling Ágost.

Az eredetinek harmadik kiadása után magyaritá

Gemini.

Tartalom: A) **Előzmények.** 1. A mai álláspont. 2. A „Talmud“ elnevezés. 3. A zsidók isteni könyvnek tartják a Talmudot. — B) **A talmudzsidó romlott hittana.** 1. Istenről. 2. Az angyalokról. 3. Az ördögökről. 4. Titkok. 5. A lélekről. 6. A paradicsom- és pokolról. 7. A Messiásról. — C) **A talmudzsidó romlott erkölestana.** 1. A felebarátról. 2. A tulajdonról. c) A világuralom. b) A csalás. c) Talált jószág. d) Uzsora. e) Az élet. f) A nő. — 3. Az eskü. 4. A keresztények. D) **Századunk.** — E) **Itélet.**

Ára füzve 80 krajczár.

Előfizetési felhivás

a

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok

1874-dik évi folyamára.

Alulirt kiadó-társulat hirlapjai kiadásánál a haladó kor és a hirlapolvasó közönség fokozott igényeit tartván szem előtt, költséget és fáradságot nem kimélve, igyekezett e két évtized óta fennálló s közkedveltségben részesülő testvérlapokat amaz igényekhez mérten állitani ki. Igy fölismerve a bécsi közkiállitásban rejlő nagy horderejü müvelődés-történeti mozzanatot, a világtárlat megnyitása óta egész az év végeig **a bécsi kiállitásról egy csaknem hasonterjedelmü képes lapot adott a „Vasárnapi Ujság“ mellékleteül.** A politikai események teljes heti krónikáját tartalmazó **„Politikai Ujdonságok“**-at pedig a **„Magyar Gazda“** czimü gazdasági uj melléklappal gyarapitottuk.

Hogy a közönség részéről tanusitott nagyobb mérvü pártolást kiérdemelhessük: a „Vasárnapi Ujság“ terjedelmét a jövő évtől kezdve hetenként egy fél ivvel növeljük, ugy hogy a **„Vasárnapi Ujság“ jövőre állandóan két ivnyi tartalommal fog megjelenni**, mi által lehetővé válik, hogy e lap nagyobb terjedelmü **szépirodalmi müveket** (regényeket, elbeszéléseket) is folytonosan közölhessen.

Az igy megnövekedett s két ivre terjedő lapnak minden részében egy-képen diszes kiállitására és pontos szétküldésére a legnagyobb gondot fogjuk forditani.

Franklin-Társulat

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.

Előfizetési föltételek:

postai szétküldéssel vagy Budapesten házhoz hordva.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt:		Csupán a Vasárnapi Ujság:		Csupán a Politikai Ujdonságok:	
Egész évre (január—deczember) . . .	12 ft.	Egész évre (január—deczember) . . .	8 ft.	Egész évre (január—deczember) .	6 ft. — kr.
Félévre (január—junius)	6 „	Félévre január—juinus)	4 „	Félévre (január—junius)	3 „ — „
Évnegyedre (január—márczius) . . .	3 „	Évnegyedre (január—márczius) . . .	2 „	Évnegyedre (január—márczius) .	1 „ 50 „

Egyes előfizetések legczélszerübben **postai utalvány** által eszközölhetők, a melyre bérmentesitésül csak egy darab 5 krajczáros bélyeg kivántatik. Tiz előfizetett példányra gyüjtőinknek **egy tiszteletpéldánynyal** szolgálunk.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala

(Pest, egyetem-utcza 4-dik szám alatt).

Teljesen megjelent

a „**Franklin-társulat**“ magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utcza 4-dik szám alatt) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

HORVÁTH MIHÁLY.

MAGYARORSZÁG

TÖRTÉNELME.

Az uj dolgozat második, bövitett kiadása.

1—4. kötet, összesen 134½ iv, nagy 8-r., diszkiadásban ára **14** ft.
5. és 6. „ „ 77¾ „ „ „ „ „ **8** „
7. és 8. „ „ 80¼ „ „ „ „ „ **8** „

Van szerencsénk értesiteni az olvasóközönséget, hogy ezen második kiadás jelentékeny adalékokkal bővült; minélfogva **nyolcz** kötetből áll.

Ezenuj kiadás korántsem egyszerü lenyomata az első uj dolgozatnak, hanem ez gondos átvizsgálás alá vétetvén, hiányai a bécsi császári s kancelláriai és egyéb nyilvános és magános levéltárakban intézett történeti nyomozások eredményei szerint pótoltattak s bővittettek. Igy például, a kerszténységnek hazánkban megalapitása, az erre vonatkozó kutfők egészen ujból tanulmányozass után, most adatik itt először a tárgy fontossága s érdekessége által szintugy, mint irodalmunk méltósága által igényelt terjedelemben s okszerüséggel; most állittatnak itt először szemünk elébe mind azon egyéniségek, részint bővebben is jellemezve, kik ezen nagy ténynek, mely nemzetünket a keresztény civilizáczió keretébe bevonta, előkészitői, munkásai s végrehajtói voltanak

E kiadás alakjára nézve is nemcsak sokkal csinosabb s diszesebb az előbbinél, de a részben uj felosztás és berendezés; továbbá az események idejének s a tárgyaknak az ujonnan alkalmazott fejezet- és szél-czimekben való kitüntetése által, sokkal könnyebben kezelhetővé s használhatóvá tétetett.

Az utolsó kötet egészen az 1825-ki országgyülésig vitetett s teljes kapcsolatba hozatott szerző „Huszonöt év Magyarország történelméből“ czimü munkájával — szintén számos adalékokkal bővült. Bocskay, Bethlen Gábor s a Rákóczyak küzdelmei sok részben uj világitásban tünnek elő. A szatmári békekötéshez, a pragmatika sanctióhoz, hazánknak III. Károly, Mária Terézia s utódai alatti történelméhez, szintén jelentékeny uj adatokat szolgáltattak az ujabb történeti nyomozások és levéltári kutatások.

Utánvét mellett küld szét a már 1849 óta fennálló

Lukovits József-féle

füszer-, thea-, rum- és borkereskedés

Pesten, az ország-ut s czukor-utcza sarkán:

	ft. kr.		ft. kr.
1 font legfin. czukor ára süveg számra	— 31	1 font finom melange thea	3, 4 —
1 » finom czukor süveg számra . .	— 30	1 » pecco virág-thea	4, 5, 6 —
1 » középszerü czukor ára	— 28	1 zománczolt thea-szelencze, ½ font melange thea-tartalommal . .	1 50
5 » legfinomabb Cuba kávé . . .	5 —	1 ugyanaz ¼ font tartalommal . .	1 —
5 » » jamaika kávé . .	4 80	1 pint braziliai rum » . .	1 —
5 » » mokka arábiai káv.	4 50	1 » cuba rum » . .	1 60
5 » » ceylon » »	4 50	1 » valódi jamaica rum	2 10
5 » arany-java kávé	4 50	1 » » legfin. jamaica rum .	2 80
5 » campinos kávé	4 —	1 font csokoládé 60—80 kr.	1 20
5 » campos »	3 80	1 » thea-sütemény	1 —
5 » legfinomabb rizs	— 80	1 hordócska orosz sardina	2 —
5 » középszerü »	— 70		145 (13—20)
1 » orosz thea	2, 3 —		

Ezenkivül ajánlon még mindennemü pezsgő-, asztali- és csemege boraimat, továbbá Milly és flóra gyertyákat, Liebich-féle huskivonatot, s minden az e szakba vágó áruczikkeket. Az utolsó posta, vagy vasuti állomás pontos feljegyzése kéretik.

Valódi árak- és sulymértékért jótállás biztositatik.

Tisztelettel **Lukovits József.**

A Franklin-társulat

kiadásában **Budapesten**, (egyetem-utcza 4-ik szám) megjelentek és minden könyvkereskedésben kaphatók:

Federzeichnungen aus der Thierwelt

von

Aglaia von Enderes.

Nyolczadrét, VIII. és 221 lap. **Ára 2 forint 40 krajczár.**

Hölgyek titkára.

Legujabb és legteljesebb levelezőkönyv nők számára.

Negyedik bövitett kiadás.

Nyolczadrét, VIII és 312 lad. Ára kemény kötésben **1 ft. 50 kr.**

Előfizetési fölhivás

a

„Szombati Lapok“

politikai, közgazdasági és társadalmi hetilap harmadik évfolyamára.

A „Szombati Lapok“ ujévtől fogva két iven fognak megjelenni, melyek egyike mint

„A Szombati Lapok Néplapja“

a kevesebb elöismerettel biró olvasók számára tartalmazni fog minden szükséges tudnivalót és hozni fog a **szöveghez illő képeket.**

A „Szombati Lapok“ előfizetési ára nem változik az ujévben sem.

Egy évre	**6 ft. — kr.**
Félévre	**3 „ — „**
Negyedévre	**1 „ 50 „**

Az előfizetési pénz (legczélszerübben postautalványnyal) a **„Szombati Lapok“ kiadó-hivatalához, (Franklin-társulat, egyetem-utcza 4-ik sz. Pest)** czimezendő.

Simonyi Ernő, kiadó-tulajdonos és lapvezér. **Erdei Bódog,** felelős szerkesztő.

A **„Franklin-társulat“** magyar irodalmi intézetben, Budapest (egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

Falusi könyvtár.

Ára egy-egy kötetnek füzve 50 kr.

50 kr. egy-egy kötet.

1. **Magyar méhészkönyv.** Irta dr. Farkas Mihály. Második kiadás. (108 lap, 8-rét.)
2. **Ügyes Mari, a kis konyhakertészné.** Metzger müve után magyaritá István bácsi. Második kiadás. (126 lap, 8-rét.)
3. **Takarmány-növények ismertetése és tenyésztése.** Irt Farkas Mihály. (104 lap, 8-rét.)
4. **Kereskedési növények müvelése.** Irta Reischer Endre. (104 lap, 8-rét.)
5. **Juhtenyésztés és gyapju-ismeret.** Irta Reischer Endre. (112 lap, 8-rét.)
6. **Dely M. és J. Gyakorlati és elméleti sertéstenyésztés.** (VIII. és 72 lap, 8-rét.)
7. **Apró majorság,** vagyis a baromfi-tenyésztés foglalatja. Irta Farkas Mihály. (112 lap, 8-rét.)
8. **A bogyár-gyümölcs tenyésztése.** Irta Farkas Mihály.
9. **A dinnye-tenyésztés foglalatja és a legjelesebb honi és külföldi csemegefajok ismertetése.** Irta dr. Farkas M., földbirtokos. Eredeti ábrákkal.
10. **A szarvasmarha-tenyésztés.** Irta Kégly Sánd. 8 fametsz.

50 kr. egy-egy kötet.

Előfizetési fölhivás

a

„MAGYAR UJSÁG“

czimü

politikai és nemzetgazdászati napilap tárgyában.

A **„Magyar Ujság“** ez évben a **nyolczadik** évfolyamba lépett. Hogy ez idő alatt mindig bátran lobogtatta a 48-ki zászlót, melyre a szabadság, egyenlőség és testvériség szavai irvák, e mellett tanuskodik multja. Ezért küzdött a multban, s ezért fog harczolni a jövőben is.

Fölkérjük t. vidéki elvbarátainkat, hogy a 48-as párt ezen közlönye körül mindinkább több pártolót csoportositsanak.

Előfizetési föltételek január 1-től kezdve:

Egész évre	**16** ft. — kr.
Félévre	**8** „ — „
Negyedévre	**4** „ — „
Két hóra	**2** „ — „
Egy hóra	**1** „ **40** „

Az előfizetések posta-utalvány utján legczélszerübben eszközölhetők és Budapestre egyetem-utcza 4. szám a „Franklin-Társulat“ magyar irodalmi intézet és hirlapkiadó hivatalába (ezelőtt Heckenast Gusztáv) intézendők.

A szerkesztőség.

A t. cz. vidéki honfitársakat,

kik a magyar nép szellemi előhaladását mint nemzeti létünk biztositásának legfőbb föltételét, előmozditani ohajtják, hazafiui tisztelettel kérjük fel, hogy a nép müvelődésének érdekében ezen közhasznu vállalatot terjeszteni és tömeges előfizetések gyüjtése által elősegiteni sziveskedjenek.

Politikai és képes hetilap,

legolcsóbb ujság a magyar nép számára,

melyet mindenki megszerezhet, még azok is, kik eddig ujságot nem tartottak:

a

KÉPES NÉPLAP

és

POLITIKAI HIRADÓ

mely megjelen

minden héten vasárnapon, mulattató és tanulságos tartalommal, s a hazai és külföldi politikát tárgyaló rendes rovattal.

Az ezentul minden héten egy iven megjelenő és a szövegbe nyomott **képekkel érdekesbitett** ujság ára

egész évre csak 2 frt.

Előfizethetni egyenként postán

a „Képes Néplap“ kiadó-hivatalához Pesten,

(egyetem-utcza 4-ik szám)

czimzett bérmentes levélben, vagy még czélszerübben posta-utalványnyal, mely 5 krért minden postahivatalnál készen kapható. — Legczélszerübb, fáradság és postabér kimélése tekintetéből, a tömeges előfizetés.

Az előfizetésre nézve föltételeink a következők:

A „Képes Néplap“ postán küldve

Egész évre (január—deczember)	**2 forint**
Félévre (január—junius)	**1 „**

A t. cz. gyüjtőknek a következő kedvezményeket nyujtjuk: Egyszerre beküldött **10** előfizető után **egy ingyenpéldánynyal** szolgálunk.

Ezenkivül

azok, kik egyszerre **30** előfizetési összeget küldenek be **5** forint,
„ „ „ **50** „ „ „ „ **10** „
„ „ „ **100** „ „ „ „ **25** „
értékü könyvet kapnak, melyeket tetszésök szerint választhatnak a „Franklin-Társulat“ (ezelőtt Heckenast Gusztáv) kiadásában megjelent munkák közül. — Budapest, deczember hóban 1873.

Franklin-társulat, magyar irodalmi intézet és könyvnyomda (ezelőtt Heckenast Gusztáv). **Nagy Miklós,** szerkesztő.

A Franklin-társulat

kiadásában **Budapesten,** (egyetem-utcza 4-dik szám) megjelentek és minden könyvkereskedésben kaphatók:

A

magyar váltójog kézikönyve.

Az 1840: XV. t. cz. I. R. és az 1844: VI. t. cz.

nemkülönben az ezeket kiegészitő rendeletek alapján, különös tekintettel a felsőbb törvényszékek elvi megállapodására

Irta APÁTHI ISTVÁN,

jogtudor, köz- és váltóügyvéd, a magyar királyi egyetemen a váltó-, kereskedelmi-, tenger- és tételes európai nemzetközi jog nyilv. rendes tanára, a biróí államvizsgálati bizottmány tagja.

(8-rét, 240 lap.) Füzve 2 forint 40 krajczár.

SZENICZEY GUSZTÁV.

A magyar csődtörvény és csődeljárás

az 1868-ik évi LIV. törvényczikk 45. §. alapján

az 1840-ik évi XXII. és 1844. évi VII. törvényczikkekből az országbirói értekezlet által javaslatba hozott ideiglenes törvénykezési szabályok szerint.

Második kiadás. (Nagy 8-rét, VII. 286 lap.) Füzve 2 frt.

FIEDLER IGNÁCZ.

A telekkönyvi törvény

gyakorlati alkalmazása.

Harmadik kiadás. (XXIV, 274 lap, 8-rét.) Füzve 2 frt 40 kr.

Kiadja és nyomatja a **„Franklin-társulat“** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda, Budapest (egyetem-utcza 4-ik szám).

Budapest, február 1-én 1874.

5-dik szám. **ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEK:** a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft. **XXI. évfolyam.**

HIRDETÉSEK DIJA: Egy ötször hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 15 krajczár; többszöri igtatásnál 10 krajczár. Bélyegdij külön minden igtatás után 30 krajczár. Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad **Bécsben: Oppelik Alajos,** Wollzeile Nr. 22 és **Haasenstein és Vogler,** Wallfischgasse Nr. 10.

GECSE DÁNIEL.

1768—1824.

Istennek hála, az emberbaráti tettek nem ritkák. Akármit (és jogosan is sokat!) beszéljünk a mai polgárisultság ellen, melynek alapja a keresztyénség, akármennyi tévedése, kinövése s bűne legyen is: egyet mégsem lehet eltagadni, s ez az: hogy a keresztyénség fölébresztette az emberiségben a testvériség érzetét s a czivilizáczió azt folyvást ébren tartja, s kivált az ujabb korban óriási mérvekre fejtette ki azt, a mi a testvériség gyakorlati alkalmazása: a jótékonyságot. Bármennyi veszélye legyen is a gazdagságnak, s bármennyi bűne a gazdagoknak: a kórházak, a mindennemü menházak, a szegények, nyomorultak és ügyefogyottak ápoló intézetei, az iskolák egy tetemes része, szóval a miveltség és jótékonyság annyi palotái homlokukon mind e szavakat hordozzák arany-, nem arany, hanem le nem kopható fénybetükben fölirva: „Keresztyénség, Emberszeretet, Polgárisultság.“ Egy elméncz a szappanfogyasztást mondotta a polgárisultság ismertető jelének vagy mértékének; de igazabban s szebben mondhatjuk, hogy a jótékonysági s tisztán emberbaráti intézetek száma annak az igazi mértéke.

Hazánk e tekintetben sincs még ott, a hol a miveltségben előrehaladottabb államok. Egy német Frank tudor, egy franczia Monthyon, egy angol Peabodynak magyar társa nem támadt, anyagi s egyéb viszonyaink közt alig is támadhatott még. De királyaink s Erdély nemzeti fejedelmei, főpapjaink s főuraink, kivált a nevelés és oktatás terén korukhoz és viszonyainkhoz képest itt sem maradtak hátra s miveltségünk e részben sincsen minden bizonyitékok nélkül.

Gecse Dániel, kinek nevét e sorok fölött találja az olvasó, egy kisvárosi szerény és mérsékelt vagyonu orvos, szintén szép helyet foglal el, az általa alapitott „emberszereteti intézet“ (értsd: intézmény) által a jótékonyság hazánkbeli bajnokai között. S intézményének módja, sajátossága miatt is megérdemli, hogy azt olvasóinkkal is megismertessük.

Bocsássuk előre életrajzának némi rövid vázlatát.

Gecse Dániel, egy székely eredetü (száraz-ajtai) középmódu, inkább szegény apának, Gecse Benjaminnak, Técsi Krisztinától házasságon kivül született, de később törvényesitett fia, 1768. márcz. 7-dikén, Középszolnokmegye Czigányi nevü falujában született. Szép tehetségei, melyekkel testileg és lelkileg meg volt áldva, rávették szülőit, hogy elszigetelt helyzetökben se elégedjenek meg elemi tanittatásával s Maros-Vásárhelyre küldötték a székely kollegiumba, hol tanittatásának költségeit jó s szegény édes anyja többnyire saját kézi munkája keresményéből fedezte. Meg fogjuk látni, hogy a mag jó földbe esett s a fiu nem volt háládatlan sem édes anyja, sem a természet iránt.

Végezve a kollegium bölcsészeti és jogi tanfolyamait, az orvosi pályára érzett magában hajlamot. S miután az akkori (s később is egész a forradalomig fennmaradt) szokás szerint, Erdély három főbb kollegiumában (Maros-Vásárhelytt, Kolozsvárott és Enyeden) nyilvános szigorlatot tett le maga-megismertetése végett, a szintén szép, nemes és jótékony szokás szerint, melyhez képest tehetséges, szegény ifjak egyetemi pályájokra segélyben részesittet-

GECSE DÁNIEL.